سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول نضّر الله امرأً سمع منا شيئا فبلغه كما سمعه، مرقات ج (ص ٤٤٣

ابن مسعود ﷺ فرمايي چي ما دنبي كريم ﷺ څخه
اوريدلي دي چي ده مبارك فرمايل چي الله ﷻ دي هغه شخص
منور و گرځوي كوم چي زما څخه خبره واوري او پر هغه طريقه
يې (نورو ته) ورسوي.

حضرت نبي كريم ﷺ فرمايلي دي :

كوم سړى چي زما وامت ته دفائدې رسولو په خاطر د امر دين

څلو ښت احاديثه

په ياد كړي نو الله تعالى ﷻ به هغه د قيامت په ورځ فقيه را پورته كوي او دقيامت په ورځ زه دده شفاعت كونكى او (د ده پر طاعاتو باندي) شاهد گرځم.

Ketabton.com

تاليف

مولوي احمد گل كندهاري
فاضل تخصص علامه بنوري ټاون كراچي

ناشر

اشرفيه مدرسه لومړى ناحيه كندهار
موبائل نمبر ٠٧٠٠٣٠٨٦٥٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتاب پیژندنه

د کتاب نوم : ځلوېښت احـــاديثه

د کتاب مؤلف : مفتي احمدګل کندهاري
فاضل تخصص علامه بنوري ټاون

تصحيح کونکی : مولوي محمدرسول صاحب

کمپوز : محمدرسول سعيد
۰۳۰۰۳۸۹۰۲۹۸ (۰۰۹۲)

تعداد : ۱۰۰۰ عدد

چاپ : لومړی ځل چاپ

ناشر : جامعه اسلاميه اشرفيه
لومړی ناحيه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوموړي کتاب فهرست

صفحه	مضمون	نمبر
۱	د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي	۱
۴	د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی	۲
۷	د سنت مقدسه اتباع لازمه ده	۳
۱۰	د بدعت څخه ځان ساتل	۴
۱۴	توبه گناه محوه کوي	۵
۱۶	د بدو څخه راگرځول	۶
۱۹	د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده	۷
۲۲	د اولاد حق پر مور وپلار باندي	۸
۲۴	د ښو خلگو ناسته	۹
۲۷	د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق	۱۰
۳۱	د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري :	۱۱
۳۴	رحم پر مؤمنانو باندي	۱۲
۳۶	پر ښځو باندي ترحم کول	۱۳
۳۹	د نکاح فضیلت	۱۴
۴۱	ږیره پرېښودل	۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۱۶	د حلال رزق کوښښ کول	۴۳
۱۷	سلام اچول	۴۵
۱۸	غیبت سخته گناه ده	۴۸
۱۹	د ظلم څخه ځان ساتل	۵۲
۲۰	ځان ساتل د حسد ، بغض، بدگماني وغیره څخه	۵۳
۲۱	د بخل بد والی	۵۶
۲۲	د دنیا محبت	۵۸
۲۳	د مسلمان خطا ایستل	۶۰
۲۴	د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی	۶۲
۲۵	د عکسو دفع کول	۶۳
۲۶	مرگ د هغه چا چي د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې	۶۵
۲۷	د درود شریف فضیلت	۶۷
۲۸	فضیلت د طلب علم	۶۹
۲۹	د جماعت دلمانځه فضیلت	۷۱
۳۰	د خیرات او صدقې فضیلت	۷۳
۳۱	د مسجد تعظیم	۷۵
۳۲	د قرآنکریم فضیلت	۷۷
۳۳	د تقوا داره عالم فضیلت .	۸۰
۳۴	د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده	۸۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۳۵	ژوند یو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي	۸۵
۳۶	د نیوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي	۸۷
۳۷	د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړئ ځکه دفتنو څخه د خلاصیدو یو لوی سبب دی	۸۹
۳۸	قیامت ته نږدې به پر دین عمل کولو والا داسي په تکلیف وي لکه د اور سکروټي چي یې په لاس کي وي	۹۱
۳۹	د نبي کریم ﷺ مهم وصیتونه	۹۳
۴۰	د ذکر او ذاکر فضائل	۹۶
۴۱	د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وینا :	۹۹
۴۲	د حضرت مولانا جلال الدین رومي رح رایه :	۱۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱﴾ د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي :

﴿ إِنَّمَا الاَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ ﴾ [1]

ترجمه : د ټولو کارو اعتبار په نیتو سره دی، یعني د عمل ثمره او اعتبار په نیت سره دی .

لغات : اَعْمَالْ جمع دعمل ده، او عمل کار ته ویل کیږي .

نِیَاتْ : جمع دنِیَةٌ، د زړه قصد او ارادې ته ویل کیږي .

فضیلت : امام شافعي رح دا حدیث دعلم دریمه حصه بولي وجه داچي اعمال پر درې قسمه دی : د زړه عمل، د ژبي عمل او د اعضاوو عمل .[2]

علامه ابن دقیق العید فرماي چي داحدیث علماؤو په ثلث الاسلام سره ملقب کړی دی .[3]

صاحب ابوداؤد سلیمان ابن اشعث ستیجستاني رح نصف فقه بللی دی .[4] حضرت امام صاحب رح داحدیث شریف څلورمه د علم بللی دی .

---

[1] عَنْ اَمیر المؤمنین اَبِي حفص عُمَر بن الخَطاَب ﷺ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ یَقُولُ لاَ انَمَاالاَعْمَالُ....... الخ . رواه شیخین.

[2] فتح البَاري ،مرقات ج ۱ صـ ۴۲.

[3] فتح الباريج ۱ صـ ۱۰.

[4] فتح الباريج ۱ صـ۱۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بن مهدي رح فرمايې چي څوك دكتاب د تصنيف اراده وکړي هغه شخص دي په دغه حديث سره شروع کوي.

دگناه کار په نيت سره نه سميږي.

عبادتونه دوه قسمه دي: (۱) مقصودي عبادتونه لکه کلمه، لمونځ، روژه، حج او زکات ددغه مقاصدو اصل صحت پر نيت باندي موقوفه دی. (۲) هغه عبادتونه چي د بل عبادت لپاره واسطه وي لکه اودس، پوټيده دعورت او داسي نور، ددغه اعمالو ثواب په نيت سره زياتيږي اصل صحت يې په نيت پوري نه دی تړلی.

په يوه عمل کښي ډير نيتونه کيدلای سي پرنيت باندي يې ثواب دی لکه نکاح: نيت داتباع سنت، نيت د اولاد صالح، نيت دځان دپاکدامنۍ وغيره پر نيت باندي ثواب سته.

د حديث د راوي مختصر حالات (خليفه راشد):

د حديث راوي حضرت عمر بن خطاب ﷺ دی، کنيت يې ابوحفص دی نسبا قريشي دی، تر ۴نارينوو او ۱۱ ښځو وروسته دنبي کريم ﷺ د دعاء په برکت په اسلام مشرف سوی دی، حضرت ابوبکر صديق ﷺ په خپل ژوند کښي دی مبارك خليفه گرځولی دی. د حضرت مغيره غلام ابولؤلؤ د چهارشنبې په ورځ ۲۶ذوالحجه ۲۳ه په مدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منوره کي دسهار دلمانځه تر مخه دی مبارك په خنجر ووهی او په اول محرم باندي ده مبارك ددنيا څخه سترګي پټي کړې، دده مبارك عمر ۶۳کاله وو، د خلافت موده يې لس کاله شپږ مياشتي وه ، حضرت صهيب ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی او دنبي کريم ﷺ په حجره مبارکه کي دفن دی .

روايات احاديث دده مبارك څخه ۵۳۹ دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲﴾ د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی :

﴿ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُ اِنَّكَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِّنْ اَحْمَرَ وَلاَ اَسْوَدَ اِلاَّ اَنْ تَفْضُلَهُ بِتَقْوٰى [1] . ﴾

ترجمه : نبي کریم ﷺ و ابوذرغفاري﵁ ته وفرمایل چي ته نه یې بهتره پر سره رنګ والا (انسان) باندي او نه پر تور رنګ والا (انسان) باندي ،مګر دا چي ته بهتري پیدا کړې (پر بل انسان باندي) په تقوا سره .

لغات : اَحْمَرْ: سور رنګ ته وايي جمع يې اَحَامِرْده، او مؤنث يې حُمْرَاء ده .

اَسْوَدَ: دباب (س) څخه تورسوی مؤنث يې سُوْدَاء ده.

تَفْضُلَه : د باب (س) څخه باقي پاتيدل، د باب (ن) څخه بهتره کيدل.

بِتَقْوٰى: د الله ﷻ له خوفه دهغه دفرمان موافق عمل کوي .

تشريح : په حديث مقدسه کي يو قانون ذکر دی چي د انسان فضيلت پر ظاهري شکل وصورت باندي نه دی بلکه د

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت مدار پر دیني اخلاقو ،عمل صالح او تقوا سره دی ، په یو حدیث[1] کي ذکر دي چي عمل صالح او تقوی نه لري په نسب سره مخته نسي تللای چي فلان سید دی، فلان قریشي دي، البته وروسته تر عمل صالح او تقوی بیا په نسب سره ډیر مخته ځي ځکه چي بنیاد یې طلایې دی .

د تقوی درې مرتبې دي :

(۱) کمه مرتبه دتقوا داده چي د کفر او شرك څخه ځان وساتي .

(۲) میانه مرتبه د تقوی داده چي دگناه څخه دمنهیاتو څخه د شریعت مقدسه ځان ساتي .

(۳) اعلی او افضله مرتبه د تقوی داده چي د ذات الهي جل وعلا سره همیشه حضور لري . او دغیر الله څخه فارغه وي یعني فکر یې په غیر الله سره نه وي بند .[2]

حالات مختصره ابو ذر ﷺ :

نوم یې جندب، ابوذر یې کنیت او مسیح الاسلام یې لقب وو، په اول کي داسلام په مکه مکرمه کي یې اسلام راوړی دی، واقعه داسلام یې مشهوره ده په آخر د عمر کي یې رویښتان ټوله سپین سول، د غزوه خندق وروسته یې ټوله عمر د نبي کریم ﷺ په خدمت

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۲.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۳۹۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنبې تیر کړی دی، تر مخه په قبیله غفار کنبې وو، حضرت ابوذر ﷺ فقیر،زاهد او تاریك دنیا وو او ډیري دردناکي واقعې یې دي ، دحضرت عثمان ﷺ په امر ده خپله مقام زبده اختیار کي هلته یواځي وو یوه کور والا ورسره وه، تر وفات وروسته یوه یمني قافله را روانه وه او په هغه قافله کي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ وو هغه راغلی د غسل،جنازې او دفن کارونه یې ور دسره کړه ، د احادیثو روایتونه دده مبارك څخه ۲۸۱دي .

❀❀❀

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳﴾ د سنت مقدسه اتباع لازمه ده .

﴿ مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِيْ فَلَيْسَ مِنِّيْ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي زما د طريقې څخه اعراض (سرغړونه) وکړه هغه زما څخه نه دی .

لغات : رَغِبَ د باب (س) څخه رُغْبَةٌ عَنْهُ، اعراض کول، رُغْبَةٌ فِيْهِ ، خوښول .

سُنَّتِيْ : خصلت، عادت، طبيعت ، جمع يې سُنَنْ راځي .

تشريح : شريعت مقدسه د ذات الهي ﷻ او دنبي کريم ﷺ د حکم وروسته هيڅ قسم اختيار مؤمن ته نه دی ورکړی بلکه د الله جل جلاله او د نبي کريم ﷺ د حکم نه منلو په صورت کي نافرمانه او اعراض کونکی دی چي دا روګرداني سبب د ګمراهي ګرځي ، البته اعراض بيا فرق لري د فرضو څخه اعراض، دواجب څخه اعراض، دسنت مؤکده څخه اعراض، بيا دا اعراض دوه قسمه دی يو دادی چي انکار لري بل انکار نه لري عمل نه پر کوي تفصيل يې دادی : د فرض منکر کافر دی، دواجب او سنت مؤکده منکر فاسق دی او بيره د کفر پر سته، که د فرض

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انکار نه وي عملي يې ترک کړی وي دې ته فاسق وايي او بيره د کفر پر سته لکه لمونځ نه کونکی ، دواجب تارك فاسق دی د سنت مؤکده تارك د نبي عليه السلام د شفاعت څخه دمحرومۍ مستحق گرځي او حرام قطعي ته نږدې عمل دی .[1]

حاصل دا چي اعراض د نبي کريم ﷺ د سنتو څخه سبب دگمراهۍ دی يا ډيره گمراهي يالږ، الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته اتباع دسنت نصيب کړي . آمين .

حالات راوي حضرت انس ﷺ :

انس يې نوم او ابو همزه يې کنيت دی،دپلار نوم يې ابوطلحه دی، لس کاله يې دنبي کريم ﷺ خدمت کړی دی تر لس کاله تر مخه پيدا سوی دی، نبي کريم ﷺ چي مديني منورې ته تشريف راوړی دده عمر لس کاله وو ابوطلحه ﷺ نبي کريم ﷺ ته دخدمت لپاره پيش کړي او نبي کريم ﷺ قبول کړی ، حضرت ابوبکر صديق ﷺ دی د بحرين عامل مقرر کړی . ۱۲۸۶ احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي . نبي کريم ﷺ ده لره د ډير مال،ډير اولاد، او د ډير عمر د دعاء سره دمغفرت دعاء کړې ده ، د اولاد ډير والی يې دومره وو چي ۹۸ اولاده دده مبارك په خپل لاس دفن کړي دي او زراعت اومالداري يې

---

[1] حسامي صـ ۵۹ . حاشية الطحطاوي صـ ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال کي دوه فصله حاصلات کول اوهمدارنگه يې د اولاد کيفيت وو ، عمر يې هم اوږد وو ، ده مبارك به فرمايل چي دعمر څخه سترې سوم اوس د مغفرت په امید یم چي دنبي کريم ﷺ ددعاء اخري جز دی ، حضرت عمر ﷺ دی مبارك بصرې ته د احاديثو او فقهي د معلم په صفت ولیږي، په ۱۰۲هجري کال کښي دی مبارك هلته وفات سو او همدی آخري صحابي وو .[1]

❁❁❁❁❁

---

[1] روضة الطالبين صـ ۴۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴﴾ د بدعت څخه ځان ساتل :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ مَنْ وَقَّرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَقَدْ اَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الإِسْلاَمِ﴾

ترجمه : کوم شخص چي د بدعتي تعظيم وکړی نو په تحقيق سره هغه داسلام په نړولو کي کومك وکړی .

لغات : وَقَّرَ: دباب تفعيل څخه تعظيم کول .

بِدْعَة : نوی شی، جمع بِدَعٌ ده باب فتح څخه معنی ايجادول بيله نمونې يو شی جوړول .

هَدَمَ : د باب (ض) څخه ماتول نړول .

تعريف بدعت : بدعت په اصطلاح شرح کي هغه کار ته وايې چي په خير قرون په زمانه کي نه وي او سلف (صحابه، تابعين تبع تابعين) د هغه وطرف ته دعمل کولو لپاره محتاج وي هغو دغه کار نه وي کړی اوس يې يو شخص د ثواب په نيت وکړي دغه عمل ته بدعت وايې لکه نفل لمونځ په جماعت باندي صحابه کرامو نه دی کړی سره د دې چي دوئ و دې ته محتاج وه چي عبادت په ښه طريقه باندي وسي چي ثواب يې ډير سي ، يا نور نوي کارونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه تعریف پر صادق وي نو دغه ته بدعت وایي [1]. په بدعت شرعي کي حسن نسته بلکه هر فرد یې قبیح دی هم دغه قول د حضرت امام رباني رح دی په دغه مذکوره تعریف سره دانوی طرز د سکونت اسباب لکه الماری، کوربچې، فرش وغیره داخو هم د نبي علیه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته نو دې ته بدعت نه وایې ولي د ثواب نیت نسته،همدارنګه وسائل لکه لمانځه ته په موټر کي تلل وغیره ، همدارنګه قیام مدارس، فنون صرف نحو وغیره ټوله دبدعت څخه وتلي دي دغه اعمالو ته بدعت نه ویل کیږي که څه هم د نبي علیه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته او هم د ثواب په نیت دي مګر دبدعت تعریف نه پر صادقیږي په تعریف کي دبدعت داقید ؤ چي دصحابه کرامو ﷺ به ودغه عمل ته ضرورت وو ، او دغه فنونو وغیره ته ددوئ مبارکانو ضرورت نه وو ځکه دي ته بدعت نه وایي که څه هم دثواب په نیت وي .

نو دهر عمل چي دبدعت تعریف صادق سي دغه عمل ته بدعت ویل کیږي او دغه سړی ته بدعتي ویل کیږي مثال لکه په بعضو ځایو کي تر اذان دمخه او وروسته په زوره اواز صلاتونه ویل، او همدارنګه په هر ملك کي مختلف بدعتونه

---

[1] توضیحات شرح مشکوة ج ۱ صـ ۳۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي په شريعت مقدسه كي هيڅ اصل نلري ، حق تعالى ﷻ دی
تولو مسلمانان ددغه ضلالت او گمراهي څخه وساتي .

تشريح : د بدعت كونكي د تعظيم مختلف قسمونه دي مثلاً
چي دی راسي دده لپاره ولاړ سي يا په مجلس كي يو ښه
ځای ورکول يا خدمت يې كول وغيره .[1]

هدم الاسلام : د بدعتي تعظيم د بدعت تعظيم دی او دبدعت
په تعظيم كښي دسنت تحقير دی او دسنت تحقير داسلام
و عمارت ته نقصان دی .[2]

خرابي دبدعت : حضرت امام مالك رح فرمايي چي چا بدعت
وكړی نو دی داسي پوهيدلی دی چي نبي كريم ﷺ په
رسالت كي (نعوذباالله) غلطي كړې ده (دغه زما عمل ثواب
لري ده مبارك نه دی كړی نه يې امر كړی دی) .

بله خرابي د بدعت داده چي بدعتي سړی ددغه عمل څخه
توبه نه كاږي ولي دی يې ثواب بولي هغه په شريعت كي
هيڅ اصل نه لري ، په يوه روايت كي ذكر دي چي ابلس
وويل چي زه خلگ په گناه هلاك كړم ، دوئ زه په توبه

---

[1] توضيحات شرح مشكوة ج ١ صـ ٣٦٠.

[2] مرقات شرح مشكوة ج ١ صـ ٣٩٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلاك کړم وروسته بیا ما په دغسي عمل اخته کړه چي توبه نه کاږي . [1]

بل دا چي : د بدعت په ذريعه سره سنت پاتيږي ځکه چي ته کوم کار کوې هم په دغه کار کښي سنت طريقه هم سته هغه ستا څخه پاته سول . الله ﷻ دي مسلمانان د بدعاتو څخه وساتي ، د هر نيك عمل په کولو کي به پوښتنه کوئ چي په شريعت کي اصل لري که يا ؟

****

---

[1] الترغيب والترهيب .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۵﴾ توبه ګناه محوه کوي

﴿عَنْ عَبْدِاللهِ بِنْ مَسْعُوْد قَالَ : قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ اَلتَّائِبُ عَنِ الذَّنْبِ كَمَنْ لَاذَنْبَ لَهُ﴾ [1]

ترجمه دحضرت عبدالله رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول اللهﷺ وفرمايل: توبه کونکی د ګناه څخه داسي دی لکه ګناه چي يې نه وي کړې.

لغات : اَلتَّائِبُ : توبه کونکی، تاب دباب نَصَرَ څخه: متوجه کيدل .

اَلذَنْب :ګناه، جمع د ذُنُوْب ، جمع الجمع يې ذُنُوْبَات.

تشريح : ملا علی قاري رح فرمايي چي بنده دتوبه په ذريعه باندي ذات الهي جل جلاله ته رجوع کوي نو د دوو حالاتو څخه به خالي نه وي اول دا چي ګناه بالکل محوه کړي ، دوهم دا چي ثواب ورکول کيږي ليکن که ګناه يې محوه نسي په دواړو صورتو کي ثواب لري . مولانا محمد منظور نعماني رح فرمايي د توبې په ذريعه بنده دالله جل جلاله محبوب ګرځي او د ګناهو داغ يې هم ليري کيږي لکه حديث(كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ).

په حديث شريف کي ذکر دی تو له بني آدم خطاوي لري ليکن

---

[1] مشکوة ج ١ صـ ٢٠۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهترين خطاکونکی هغه دی چي توبه کونکی وي .[1]

د توبي لپاره شرائط : علامه آلوسي په تفسير روح المعاني کي او شيخ محي الدين ابو ذکريا نووي په شرح مسلم کي د توبي ۳ شرائط ذکر کړي دي :

(۱) د گناه څخه پوره جلا سي .

(۲) پر گناه ندامت قلبي وي ،د زړه د اخلاصه پر دغه گناه پښېمانه وي .

(۳) پوخ عزم يې وي چي بيا داسي گناه نه کوم .

حالات راوي حضرت عبدالله بن مسعود ﷜:

نوم يې عبدالله کنيت يې عبدالرحمان دی، مسعود يې د پلار نوم وو، ام عبد يې د مور نوم وو . په اول کي يې چوپاني کول تر يو واقعي وروسته مسلمان سو بيا يې ټوله زندگي د نبي کريم ﷺ په خدمت کي وقف کړه ، يو ځل يې حبشې ته او بيا يې مدينې منورې ته هجرت کړی دی . دی مبارك رئيس مفسرين دی د فقه حنفي دار ومدار دده مبارك پر رواياتو دی . تعداد د حديثو يې ۸۴۸ دی .

عمر مبارك يې تر شپيتو کالو زيات دی په ۲۳هـ کال کي وفات سوی دی، حضرت عثمان ﷜ د جنازې لمونځ ورکړی، دحضرت عثمان بن مظعون ﷜ په بغل کي په جنت البقيع کي دفن سوی دی .

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۰۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۶﴾ د بدو څخه راګرځول :

﴿ مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ
فَبِلِسَانِهِ، فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الاِيْمَانِ﴾[1]

ترجمه : کوم څوك چي ستاسو څخه يو بد کار ويني نو هغه دي په لاس سره دا بد کار منع کړی، که ده دومره طاقت نه درلودی نو بيا دي يې په ژبه سره منع کړي ، او که يې دومره طاقت هم نه درلودی نو بيا دي يې په زړه کي بد وبولي او دغه (آخري درجه) د ايمان هغه کمزورې درجه ده.

لغات : فَلْيُغَيِّرْه : بدلول .

اَضْعَفُ: ډير کمزور، ضِعَافٌ او ضُعَفَاءُ يې جمع ده.

مُنْكَرْ : شرعي بد . بيده : په لاس سره .

فبقلبه : په زړه سره .

فبلسانه: په ژبه سره .

تشريح : په دغه حديث شريف کي د ايمان درې درجې ذکر سوي دي :

اول : داچي غلط کار ويني نو په لاس دې منع کوي مگر

---

[1] عن ابي سعيد الخدري ﷺ عن رسول الله ﷺ قال مَنْ رَاٰى مِنكُمْ مُنْكَرًا ..... الخ مشکوۃ ج ۲ صـ ۴۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا منع کول شرائط لري هغه دا چي دی به قدرت لري مثلاً د کور مشر، استاذ، آمر وغیره وي .

دوهم : داچي يو غلط کار ويني په خوله به يې منع کوي ليکن ددغه منع کولو لپاره ٥ شرطونه په فتاوی عالمگیري کي راوړي دي .[1]

دريم : چي يو بد کار ويني خپله به مخ ځيني اړوي او په زړه کي به بد ځيني وړي که يې په زړه کي هم بد نه ځيني وړل نو دده په ايمان کي شك ستته .

حکم دمنع : که حرام کار وو منع يې واجب ده که په شريعت کي يو شی واجب وي امر يې هم واجب دی که سنت وي امر يې هم سنت دی که فرض وي نو امر يې هم فرض دی، مگر دا قانون هغه وخت دی چي دمخاطب څخه ستا دا يقين وي چي دی خبره قبلوي که دا يقين نوو نو بيا يې ويل واجب نه دی بل داچي دا منع هغه وخت واجب ده چي دفتني او فساد بيره نه وي که د فتنې او فساد احتمال وو نو بيا به نه ورته وايي .

علامه قطب الدين په شرح دمشکوة کي وايې : چي امر په

---

[1] فتاوی عالمگیري باب کراهية صـ ٣٥٣ ج ٥ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکو سره کول او د بدو ځخه راګرځول یواځي دحاکم کار نه دی بلکه دهر نارینه،ښځینه، او غلام کار دی .[1]

په سورة انفال ۲۵ آیة کي هم وضاحت دی چي دهغه دفتنې ځخه ځان وساتئ چي ظالمانو لره خاص ده ، یعني که تاسو د بدو ځخه منع ونه کړئ دغه فتنه او مصیبت پر تاسو هم واقع کیږي (که څه هم تاسي صلحاء او نیکان یاست) .

حاصل داچي د بدو په منع کولو کښي به سستي نه کوئ که نه دا نه منع کولو والا هم په عذاب مبتلا کیږي .[2]

په احادیثو مبارکوو کښي بله خرابي د نه منع کولو دا ذکر سوې ده چي کوم عذاب پر ګنهکار راځي هغه عذاب پر نه منع کولو والا باندي هم راځي ، او بیا د دغه نه منع کولو والا دعاء د عذاب د دفع لپاره هم نه قبلیږي .[3]

اول به اصلاح د خپل کور ځخه شروع کوئ او خپل کور والا به د بدو ځخه راګرځوئ . الله ﷻ دي مسلمانانو ته د ځان، کور او ټولو اصلاح په ښه طریقه ورنصیب کړي .

---

[1] مظاهري ج ۱ صـ ۶۴۷.

[2] سورة الانفال آیة ۲۵.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۳۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۷﴾ د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده :

﴿ رِضَى الرَّبِّ فِيْ رِضَى الْوَالِدِ وَ سَخَطُ الرَّبِّ فِيْ سَخَطِ الْوَالِدَ ﴾ [1]

ترجمه : د الله ﷻ رضامندي د پلار په رضا مندي کښې ده او د الله ﷻ ناراضي دپلار په ناراضي کي ده .

لغات : رَضِيَ : خوشحاله کيدل.

سخط : ناراضه کېدل .

سوال : په دغه حديث کښې دپلار ذکر سته دمور ذکر ولي نسته ؟

جواب : په بعضو رواياتو کي ذکر دي چي دمور حق زيات دی د ۳ وجوهاتو پر بناء، لهذا چي دپلار دومره حق وي نو دمور په طريقه اولی پکښې دخل دی ځکه چي هغه زياته حقداره ده .

په فتاوی هنديه کښې راغلي دي چي په احترام اوتعظيم کښې پلار د مخه دی او په خدمت او نعمتو ورکولو کي مور د مخه ده .[1]

---

[1] عن عبدالله بن عمر قال : قال رسول الله ﷺ رضَى الرّبِّ .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يو حديث شريف کښې ذکر دي چې نبي کريم ﷺ فرمايي : که يو نيك اولاد مور وپلار ته يا يو ائې يوه ته په نظر د رحمت وګوري الله ﷻ ددغه کتلو په وجه د حج مقبول ثواب ورکوي ، صحابه کرامو وفرمايل چې که يو شخص د ورځې سل واري ورته وګوري نو هم دسلو حجو ثواب ورکوي؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل : هو ، الله اکبر و اطيب .[2]

په يوه حديث شريف کښې د يو صحابي پر سوال باندي نبي کريم ﷺ وفرمايل چې : هو پس له مرګه هم ستا پر ذمه باندي د مور پلار حق سته :

(۱) د دوئ لپاره دعاء اومغفرت غوښتل .

(۲) دوئ چې دچا سره وعده کړې وي يا يې جائز وصيت کړې وي هغه پوره کول .

(۳) هغه دوستان چې د مور وپلار په واسطه يې قرابت وي د هغو سره صله رحمي کول او د دوئ د شناختوو سره د شريعت په حدودو کې احترام او عزت ورکول .[3]

---

1 فتاوی عالمګيري ج ۵ ص ۳۶۵.

[2] مرقات ج ۹ ص ۱۵۹.

[3] مرقات ج ۹ ص ۱۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۴) نبي كريم ﷺ فرمايي كه چا دمور وپلار يا دواړو زيارت د جمعې په ورځ كاوه دغه شخص ته به بخښنه وسي او د الله ﷻ په نزد به په نيكانو كښې حساب سي . حق تعالى ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمور اوپلار خدمت او احترام ور نصيب كړي. آمين يارب العلمين

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه مختصر حالات :

نوم يې عبدالله كنيت يې ابو محمد دى، د حضرت عمر رضي الله عنه مبارك زوى دى تر حضرت عمر رضي الله عنه د مخه يې ايمان راوړى دى هميشه به دنبي كريم ﷺ په خدمت كي وو ، دامام احمد رح د مذهب د احكامو بناء دده مبارك پر اقوالو ده.

په ۶۵هجري كال كي په تسطاط نامي ځاى كي وفات سوى دى، دجنگ په وجه خلگ دباندي نسواى راوتلاى ځكه يې دى مبارك په كور كي دفن كړى .

۷۰ احاديث دده مبارك څخه را نقل سوي دي .

❀❀❀

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۸﴾ د اولاد حق پر مور اوپلار باندي :

﴿ مُرُوْا اَوْلَادَكُمْ بِالصَّلٰوةِ وَهُمْ اَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ اَبْنَاءُ عَشْرِ سِنِيْنَ وَ فَرِّقُوْا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.﴾ [1]

ترجمه : تاسي خپل اولادو ته دلمانځه حکم کوئ کله چي دوئ د اوو کالو وي، او دوئ دلمانځه دنه کولو په سبب وهئ کله چي دوئ دلسو کالو وي ، او په دغه وخت کي د دوئ د پروتي بستري سره ورجلا کړي .

لغات : اَبْنَاء: جمع دابَنْ په معنی د زوی.

اَلْمَضَاجِعِ: جمع مَضْجَعْ دخوب ځای. ضجع د فتح څخه پر بغل پریوتل .

تشریح : په شریعت مقدسه کي د اولاد ډیر حقوق پر پلار سته د پیدائش څخه تر بلوغ پوري اولاد مختلف حقوق لري البته دوه حقوق يې ډیر مهم دي اول : د عقیدې جوړول، دوهم : دعبادات ور زده کول. په خاصه توګه دلته په حدیث شریف کي دلمانځه متعلق بیان دی چي کوچنی کله د اوو کالو سي دلمانځه حکم ورته کوئ یعني اول به

---

[1] عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال : قال رسول الله ﷺ مُرُوْا اَوْلَادَكُمْ .... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۵۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ورزده کوئ بيا به يې جماعت ته بيایاست په هغه صورت کې چې دمسجد اداب يې زده وي . او که يې عمر لسو کالو ته ورسيدی بيا يې هم دلمانځه پابندي نه کول نو وهل (دشريعت په حدودو کې) به ورکوي چې تر بلوغ تر مخه دلمانځه عادتي وګرځي، او دغه عادت دجماعت دلمانځه مفسرين فرمايې چې په قبر او حشر کښې د اللهﷻ د عذاب څخه سبب د لوړ خلاصون ګرځي ، او که چيري خدای مه کړه يو پلار د اولاد اوماتحت کوم څوك چې وي دلمانځه اوعقيدې او نورو ديني امورو متعلق پلټنه نه کوي د آخرت په ورځ دده څخه سوال کيږي .

په حديث شريف کې راغلي دي چې (اَلاَ کُلُّکُمْ رَاعٍ الخ) د هر سړي څخه د هغه چاپوښتنه کيږي چې دده تر سرپرستۍ لاندې وي او ددغه کوچني که عقيده خرابه سول يا يې ترك دعباداتو کاوه سبب دخرابۍ يې پلار کيږي ځکه چې ده کوښښ نه دی کړی او که يې کوښښ وکړی ليکن دکوښښ سره اولاد خراب سو بيا پر پلار باندي ګناه اوعذاب نسته ، او داولاد د کوچنی والي حقوق زموږ په رساله (تحسين النکاح) کې بايد وکتل سي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۹﴾ د ښو خلګو ناسته :

﴿ وَالتَّوَدُّدُ اِلَی النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ ﴾ [1]

ترجمه : د ښو خلګو سره شناخت کول نیم عقل دی .

لغات : اَلتَّوَدّدُ: محبت کول، شناخت کول .

اَلنَّاس: خلګ .

اَلْعَقْل : هغه نور چي غیر حسي شی په محسوس سي، عُقُولْ يې جمع ده د ضرب د باب څخه ده معنی عقلمند کيدل .

تشريح : دښو خلګو سره شناخت نیم عقل دی په دې خاطر چي يو ښه مشوره درکوي ددين يا دنيا متعلق او پوره هوښياري په دنيا کي داده چي سړی د حلال کسب کوښښ کوي چي حلال رزق پيدا کړي دا پوره عقل مندي ده او د آخرت لپاره په عبادتو کي د اخلاص کوښښ کوي د اخلاص دوه رکعته عبادت تر زور رکعاتو بې اخلاصه افضل دی .

او همدارنګه په حديث شريف کښې راغلي دي چي که

---

[1] عن ابن عمرؓ قال: قال رسول اللهﷺ الاقتصاد في النفقة نصف المعيشة والتودد الى الناس نصف العقل وحسن السوال نصف العلم . مشکوة ج ۲ صـ ۴۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري سم صالح همنشينه نوو نو يوازي به ژوند كوي.[1]
ځكه چي بد همنشينه په عرف، عادت اوشريعت كي لوى دتباهۍ سبب دى .

امام غزالي رح فرمايي چي : سړى شناخت د يو چا سره كوي نو دپنځو خبرو مراعت به كوي :

(۱) عقلمند به وي ځكه دبې عقلۍ اثر يې پر ملگري لويږي.
(۲) د ښو اخلاقو خاوند به وي .
(۳) فاسق به نه وي .
(۴) بدعتي به نه وي (چي په دين كي نوي خبري پيدا كوي)
(۵) محب د دنيا به نه وي .[2]

حضرت امام فخر الدين رازي رح فرمايي چي هر مجلس تاثير لري د ۸ قسمه خلگو ناسته ۸ قسمه شيان پيدا كوي:

1. د اغنياؤو سره ناسته حب د دنيا پيدا كوي ، هغه اغنياء چي حب د دنيا لري ځكه حب د دنيا د هري خطا سر دى او په انسان كي ناشكري پيدا كوي .
2. د فقراؤو سره ناسته شكر په انسان كي پيدا كوي .

---

[1] مشكوة ج ۴ صـ ۴۱۴
[2] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د سلطان سره ناسته سختي د زړه،تکبر اومحبت د منصب پیداکوي.
4. د ښځو سره بې اندازې ناسته جهل اوشهوت پرستي پیداکوي.
5. د کوچنیانو سره ناسته په انسان کي بازي اومخسرې پیداکوي.
6. د فاسقینو سره ناسته په انسان کي دلاوري پر گناهو پیداکوي.
7. د علماؤو سره ناسته شوق پر طاعت باندي پیداکوي
8. پر علم باندي دعمل کونکو علماؤو سره ناسته دعلم زیاتوالي پیدکوي.[1]

امام رباني رحمه الله فرمایي چي د اولیاؤو سره ناسته کبریت احمر دی ، دآخرت یاد او دالله ﷻ سره محبت پیداکوي.حضرت مولانا رومي رح فرمایي :[2]

همنشین اهل معنـــی باش تا | هم عطا یابي وهم باشي فـــتا
گر تو سنگ صخره مرمر شوي | چون بصاحبدل رسي گوهر شوي

---

[1] تفسیر کبیرج ۱ صـ ۲۰۱.
[2] مثنوي ج ۱ صـ ۲۶، ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۰﴾ د يوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق :

﴿ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتٌّ خِصَالٍ يَعُوْدُهُ اِذَا مَرِضَ وَيَشْهَدُ اِذَا مَاتَ وَ يُجِيْبَهُ اِذَا دَعَاهُ وَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ اِذَا لَقِيَهُ وَيُشَمِّتَهُ اِذَا عَطَسَ وَيَنْصَحُ لَهُ اِذَا غَابَ اَوْ شَهِدَ. ﴾ [1]

ترجمه : د يو مؤمن پر بل مؤمن باندي شپږ حقه دي :

(۱) کله چي يو مسلمان ناروغ سي بل به يې پوښتنه کوي.

(۲) کله چي مسلمان مړ سي په جنازه کي به يې ګډون کوي

.(۳) کله چي ده ته دميلمستيا بلنه وسي ميلمستيا به قبلوي

(۴) کله چي يو دبل سره يوځای سي نو سلام به ور اچوي.

(۵) کله چي يو مسلمان و ترچي (او الحمد لله ووايي) د هغه جواب به ورکوي (په يرحمك الله سره) .(۶) يو مؤمن به دبل مؤمن خير خواه وي که دا بل مؤمن حاضر وي که غائب.

لغات : خِصَال : جمع دخَصْلَة ده .

يَعُوْدُه : دنَصَرَ دباب څخه معنی پوښتنه دمريض کول.

يَشْهَد : دسَمِعَ دباب څخه معنی حاضريدل ،شاهدي ورکول . دباب مفاعله څخه : ليدل .

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ للمؤمن ..... الخ . مشکوة ج ۲ ص ۳۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُجِيْبُه : د باب افعال څخه معنى قبول ، جواب ورکول.
دَعَاه: د نصر دباب څخه معنى بلنه .
لَقِيَهُ: د سمع دباب څخه معنى يو ځاى کيدل .
يُشَمِّتُه : دتفعيل دباب څخه معنى د ترچي والا جواب ورکول.
يَنْصَحُ: د فتح دباب څخه معنى يې خير خواهي ده .
تشريح : يو مؤمن پر بل مؤمن باندي ۶ شرعي حقوق لري :

1. د قريبانو ، دوستانو او همسايګانو د مريض پوښتنه به کوي . په حديث شريف کي ذکر دي چا چي د مريض پوښتنه وکړه سهار يا ماښام اويا زره ملائکي دده دمغفرت دعاء کوي ، که سهار پوښتنه وکړي تر ماښامه دعاء ورته کوي او که ماښام پوښتنه وکړي نو تر سهاره پوري دعاء ورته کوي .
2. د يو مؤمن ميلمستيا به قبلوي ، ميلمستيا که دواده وي که د بل شي چي انسان ته عذر نه وي دا مسنون طريقه ده چي قبلوي به يې او بيله عذره نه قبلول په حديث شريف کي سخت منع راغلې ده ، البته که ده لره عذر وو نو بيا معاف دى .

که چيري د واده يا ميلمستيا په ځاى کي غير شرعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وه لکه ساز، عکسونه ، فلمونه وغیره او دی خبر وي نو بیا به هغه ځای ته نه ورځي او که چیري دی ناخبره ورغلی وروسته معلومه سول چي دلته نارواوي دي نو دغه ورتلونکی که عام سړی وي نو حکم دادی که يې دمنع طاقت پر شرعي طریقه درلودی منع به يې کوي که يې طاقت نوو نو د ډوډۍ تر وخته به کښېني او که په ډوډۍ کي هم دغه ناروا عمل وي نو بیا به ډوډۍ هم نه خوري.

او که چیري دغه ورتلونکی عالم وي نو دغه عالم لره د ډوډۍ تر وخته ناسته هم نه ده رواه یا به يې منع کوي او که يې نسو منع کولای نو بیا به ځي ، نن سبا اکثره ودونه پر دغه طریقه دي ډیر احتیاط پکار دی.[1]

3. سلام به وراچوي ، ددې هم تفصل تیر سوی دی.

4. که یو مؤمن وترچي او الحمدلله ووايې نو پر اوریدونکي باندي واجب کفایې دي چي جواب به په يَرْحَمُكَ اللهُ ورکوي تر درو ځلو پوري.

5. که چیري یو مؤمن مړ سي جنازې ته به ورځي داهم واجب کفایې دی.

---

[1] الفتاوی الهندیة ج ٥ صـ ٣٤٣. هدایة ج ٤ صـ ٤٥٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. يو مؤمن به دبل مؤمن خير غوښتونكى وي كه هغه حاضر وي كه غير حاضر ، كوم شى چي دځان لپاره خوښوي هغه به د بل مؤمن لپاره هم خوښوي، او كوم شى چي د ځان لپاره بد گڼي هغه به دبل مؤمن لپاره هم بد گڼي .[1]

د حضرت ابوهريرة ﷺ مختصر حالات :

نوم يې عمر، ابوهريرة يې كنيت دى . خانداني نوم يې عبدالشمس وو نبي كريم ﷺ يې نوم په عمر ور بدل كړ. د خيبر په كال مسلمان سو ، دنبي كريم ﷺ سره به هميشه ملگرى وو ، وخت دملاقات يې كم مگر شوق د احاديثو يې ډير زيات وو. (۵۳۷۴) احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي
په سنه ۵۱ هـ كي د ۷۸ كالو په عمر يې وفات كړى دى، وليد دجنازې لمونځ وركړى دى .

رضي الله عنهم اجمعين .

---

[1] مظاهر حق ج ۴ صـ ۳۰۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۱﴾ د يو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زيات اړيکي شکول جواز نه لري :

﴿ لاَيَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ ﴾ [1]

ترجمه : هيڅ مسلمان لره دا جائز نه ده چي هغه د خپل مسلمان ورور سره تر درو ورځو زيات قطع تعلق وکړي که چا دغسي وکړه او پر همدغه خوابدتيا مړ سو نو هغه به جهنم ته داخل سي .

لغات : يَهْجُرُ: پريښودل، قطع تعلق.

اَخ: ورور.

اَلنَّارُ: اور.

تشريح : شريعت مقدسه د انسان د طبيعت مراعت کړی دی چي په درې ورځي کي دانسان درد خلاصيږي او يا کميږي . البته د يو ديني غرض په خاطر تر درو ورځو زيات خوابديدل هم جواز لري مثلا يو سړی بې عقيدې وي يا بې دينه وي ليکن ددغه خوابدی په وخت کي به کناره کشي هم پر سمه طريقه وي يعني غيبت ياعيب جويې به يې نه

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايحل ...... الخ . مشکوة ج ۲ ص ۴۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي ، او دغه خوابدتيا به د نفس په خواهش نه وي .

خرابي د قطع تعلق : يوه سزا خو په دغه حديث کي ذکر ده چي امام توربشتي رح فرمايي چي دخول د اور يې پر ځان واجب کړی .[1]

په يو بل حديث شريف کي راغلي دي : چي د دوشنبې او جمعې په ورځ دجنت دروازې خلاصي وي او په بل روايت کي راغلي دي چي په دغه ورځو کي پر ذات الهي ﷻ باندي اعمال پيشيږي نو ذات الهي ﷻ د هر مؤمن مغفرت کوي مگر دغسي دوه مؤمنان چي عداوت سره لري مغفرت يې نه کيږي .[2]

او په يو بل روايت کي ذکر دي چي د روژې اعمال يې هم معلقه پاته وي تر څو چي خوابدتيا د منيځه ولاړه نسي .

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي د دوو خوابدو په مينځ کي چي هر يوه اول سلام واچوی هغه شخص بهتره دی او که يوه درې ځله سلام واچوی مگر بل جواب ورنه کړی نو دخوابدتيا ټوله گناه پر جواب نه ورکونکی ده .[3]

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۸.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۴.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۲۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنبیه : که چیري یو شخص سره دطبعیت موافقت نلري نوتعلق دي ورسره کم کړي، داسي نه چي سلام ورسره بند کړي دا سخته گناه ده او همدا عمل زموږ په خلگو کي ډیر زیات سته . الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته ددغه گناه څخه نجات ور په برخه کړي . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۲﴾ رحم پر مؤمنانو باندي :

﴿ لاَيَرْحَمُ اللهُ مَنْ لاَيَرْحَمُ النَّاسُ[1] ﴾

ترجمه : الله ﷻ رحم نه کوي (کامل رحم) پر هغه چا باندي چي هغه پر خلګو باندي رحم نه کوي .

لغات : رَحِمَ : مهرباني کول، دباب سمع څخه دي .

تشريح :پر عامو مؤمنانو باندي به بل مؤمن شفقت، رحم او حسن ظن لري ، که چيري يو مؤمن په نارواه يا ګناه اخته وي د اصلاح فکر به يې کوي په ښه اخلاقو سره به دغه ګنهکار شخص د بدو څخه منع کوي لکه چي مخکي په حديث نمبر ۶ کي ذکر سول، او همدارنګه به په پټه الله ﷻ ته دعاء کوي چي يا الهي ته هدايت ورنصيب کړه ، مقصد دا چي هيڅ يو مؤمن ته به په حقارت او سپك نظر نه ګوري.

په يو بل حديث مبارك کي ذکر دي : چي نبي کريم ﷺ فرمايي : يومؤمن به پر بل مؤمن ظلم نه کوي او نه به يې ذليله کوي او نه به يې سپکوالی کوي ځکه چي تقوا دلته

---

[1] عن جرير بن عبد الله قال : قال رسول الله ﷺ لايرحم ..... الخ . مرقات ج ۹ ص ۱۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ،نبي کريم ﷺ زړه ته اشاره وکړه او دا اشاره يې درې ځله وکړه .[1]

لهذا لازمه ده چې څوك پر هر مؤمن شفقت ولري او د هر مؤمن عزت،قدر او احترام ولري د ايمانداری په خاطر .

زموږ ځيني خلگ د ځينو خلگو څخه دگناه په خاطر د هغه سپك والی کوي دا ښه کار نه دی بلکه د هغه د اصلاح کوښښ به کوي ، په سپك والی او بد وړلو سره نور هم دغه سړی د دين څخه متنفر کيږي .

❀❀❀

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۱۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۳﴾ پر ښځو باندې ترحم کول :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ لاَيَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً اِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلْقًا رَضِيَ مِنْهَاآخَرَ﴾ [1]

ترجمه : نبي کریم ﷺ فرمايي : چې يو مؤمن نارینه دې د مؤمنې ښځې سره بغض نه کوي که چیرې دده په نظر ددغه ښځې يو عادت يا خصلت بد اوناخوښه وي نو يو بل خصلت به يې بيا ښه اوخوښ وي .

لغات : يَفْرَكُ : دباب سمع څخه معنى يې بغض ده.

كَرِهَ : دسمع دباب څخه ناخوښه .

تشريح :يعني خاوند لره مناسبه نه ده چې د خپل کور والا څخه نفرت وکړي ځکه چې دانسان ټول عادات نسي سميدلای که يې اخلاق بد وي خو ښه اخلاق هم لري .

د فرك لفظ د میړه او ښځې تر مينځ نفرت ته ويل کيږي .

خلاصه دا چې پر ښو اخلاقو به دې نظر وي او پر بدو اخلاقو به صبر اوتحمل کوې .

په يو بل حديث مبارك کې ذکر دي چې نبي کريم ﷺ فرمايي

---

[1] مشكوة ج ٢ ص ٢٨٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښځه د پوښتنې د کاره هډوکي څخه پيدا ده سيده کيږي نه ، که يې ته سيده کوې نو ماتيږي او ماتېدل دښځي طلاق دی .

نبي کريم ﷺ فرمايي : استوصوا بالنساء خيرا ، دښځو متعلق چي ما کوم دخير وصيت کړی دی (چي د دوئ سره ښه کوئ) هغه وصيت قبول کړئ ، يعني ظلم، بې ځايه وهل بدسلوکي وغيره مه ورسره کوئ .[1]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دی چي په تاسو کي بهترين شخص هغه دی چي د خپل اهل (کوروالا ،کوچنيانو ،دوستانو ،خدمتګارانو) په حق کي بهترين وي .[2]

مګر زموږ پښتانه د الله ﷻ پر دغه کمزور مخلوق(ښځه) باندي څومره ډول ډول زيادتي او خيانتونه کوي يا په جوړه کي ښځي ورکوي يا يې خرڅوي وغيره .. دا ټوله اعمال دشريعت مقدسه او دنبي کريم ﷺ د طريقې څخه خلاف اعمال دی ، ددې نتيجه به په قبر اوحشر کي

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

[2] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومیږي . نور د ښځي او میړه تر مینځ حقوق زموږ په رساله (تحسين النكاح) کي ملاحظه کولای سئ .

البته چي دښځي سره به صبر اوتحمل کوي دا یوازي په کورني ژوند کښي دي که چیري ښځي د شریعت څخه خلاف ورزي کول مثلا بې ستري وغیره نو بیا به یې نه پریږدي بلکه پابندي به پر لګوئ .

الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مظلوم قوم دحق تلفۍ څخه وساتي . آمین .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۴﴾ د نکاح فضیلت :

﴿ اِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اِسْتَكْمَلَ نِصْفَ الدِّيْنِ فَلْيَتَّقِ اللهَ فِيْ نِصْفِ الْبَاقِيْ ﴾ [1]

ترجمه : کوم بنده چي نکاح وکړي نو هغه نیم دین پوره کړی ، ده لره پکار ده چي دپاته نیم دین په باره کي دحق تعالی ﷻ څخه وبیریږي .

لغات : تَزَوَّجَ: دباب تَفَعّل څخه، معنی یو ځای کیدل مگر دلته دنکاح په معنی دی. اِسْتَکْمَل : باب استفعال پوره کیدل.

نِصْفُ: نیم . اَلدِّيْن : په لغت کي لار او روش ته وايي ، او په اصطلاح کي اصولي احکامو ته وايي چي جزئیاتي پر بناء وي او هم دغه ته ملت وايي د کلیاتو،جزیاتو یا اصولو فروع مجموعي ته شریعت وايي .

تشریح : په انسان کي دوه داسي خواهشات سته چي دا احتمال سته چي په ټوله دین کي دفساد سبب وگرځي :

(۱) د نس خواهشات چي همیشه د ښه خوړو فکر کوي .

(۲) شهواني خواهشات چي همیشه په دې فکر کي وي چي هر ځای یو ښائسته ښځه وي باید دده په نکاح کي وي ، د نکاح

---

[1] عن انس قال قال رسول الله ﷺ اذا تزوج ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذريعه سره يې شهواني شوق پوره کيږي، لهذا د نصف دين حفاظت خو وسو او دباقي نيمايي دين تکمله به په عباداتو، ښه افعالو او ښه اعمالو سره پوره کيږي.

(۲) د حلال رزق طلب به کوي چي دا بنسټ د عباداتو دی.

نکاح په شريعت مقدسه کي يو لوړ سنت عمل دی، کله نکاح فرض وي، کله واجب وي، کله سنت وي، کله مکروه وي او کله حرام گرځي، تفصيل يې زموږ په رساله (تحسين النکاح) کي ملاحظه کړئ.

البته نکاح د نصف ايمان يا نصف دين مرتبه لري انسان پاکدامنه کوي، په احاديثو مقدسوو کي ډير فضائل ذکر دي او دا طريقه مسنونه دانبياء کرامو عليهم السلام ده، او همدارنگه يو لوی انعام دی ډيري فائدي پکښي دي، مگر ځيني خلگ لوی خيانت کوي ښځي يې کښېنولي وي په نکاح يې نه ورکوي او سپين سري سي، د يو غلط غرض په خاطر چي يا ميراث راځخه يونسي يا يې غټ ولور مقصد وي يا وايي چي زما سيال نه راپيداکيږي نو دی به د آخرت په ورځ د الله ﷻ په حضور کي ددغه خيانت جواب ورکوي او دا ديو انسان سره لوی خيانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۵﴾ ږیره پرېښودل :

﴿ خَالِفُوْا الْمُشْرِكِيْنَ اَوْفِرُوْا اللِّحٰی وَاَحْفُوْا الشَّوَارِبَ [1] ﴾

ترجمه : د مشرکینو څخه مخالفت وکړئ: ږیره اوږدوی او بریتونه پرېږ کوی .

لغات : اَوْفَرْ : د باب ضرب څخه معنی زیاتول .

اَللحیٰ: جمع د اَللِحْيَةِ په معنی د ږیره .

اَحْفَوْا : د بریتو په پرې کولو کې مبالغه کول .

تشریح : د مشرکینو دا عادت وو چې ږیره یې خریله او دمجوسیانو دا عادت وو چې ږیره یې تر موټ کوچنۍ کوله، او بریتونه یې اوږدول ، شریعت مقدسه د هغه بر خلاف حکم کړی دی چې ږیره اوږدوئ او بریتونه کوچني کوئ.

علماء کرام فرمایې: چې په دغه حدیث سره ثابته سول چې د کفارو د خصوصي عاداتو څخه به مخالفت کوی مشابهت به په عاداتو کې نه ورسره کوئ ، اوبل دا چې ږیره واجب ده او د واجب پرېښودل گناه کبیره ده ، لهذا ږیره خرول یا تر مټ کمول حرام کار دی .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ قال قال رسول الله ﷺ خالفوا .... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحضرت عبدالله بن عمر ﷺ دا عادت وو چي تر مټ زياته ږيره يې پرې کول ، اوپه ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ هم تر مټ زياته ږيره دشاوخوا د اطرافو څخه پرې کول .

ږيره پرېښودل د يو لك څليرويشت زره انبياء کرام عليهم السلام عادت اوسنت دی ټوله صحابه کرامو رضوان الله تعالی عليهم اجمعين ږيري درلودې ، او دڅلورو امامانو (امام اعظم،امام شافعي، امام مالك، امام احمدبن محمد بن حنبل رحمة الله عليهم اجمعين) په نزد يو موټ ږيره پريښودل واجب ده .[1]

نو د داسي يو ټينګ سنت څخه مخالفت کول لويه بد بختي ده ، زموږ په هيواد کي اوس دا مصيبت ډير عام سوی دی د ځوانانو څخه علاوه سپين ږيري هم په دغه مصيبت اخته دی ، الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مصيبت څخه خلاص کړي . آمين .

---

[1] د احنافو کتابونه : فيض الباري ج ۴ صـ ۳۸۰ ، بذل المجهود ج ۱ صـ ۳۳، اشعة المعات ج ۱ صـ ۱۳۰،او داسي نور . د امام مالك کتاب الابداع في منار الابتداع، دامام شافعي کتاب : کتاب الام . دامام احمد بن محمدبن حنبل کتاب شرح المنتهي . جواهر الفقه ج ۲ صـ ۴۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۶﴾ د حلال رزق کوښښ کول :

﴿ لَايَدْخُلُ الْجَنَّةَ جَسَدَ غُذِّىَ بِالْحَرَامِ [1] ﴾

ترجمه : هغه بدن به وجنت ته داخل نسي چي دهغه پرورش په حرام (مال) سره سوی وي .

لغات : غُذِّيَ : د نصر دباب څخه، په معنی د خوراك ورکول . جَسَدَ : بدن انساني او جمع يې اَجْسَادْ دی .

تشريح :د حديث شريف مطلب دادی چي که يو شخص حرام مال وخوري او هغه مؤمن وي د جنت و هغه لوړ مقاماتو ته نسي داخليدلای ، او که حرام مال حلال وبولي نو بالكل جنت ته نسي تللای ، يا دا چي حرام خوره مؤمن جنت ته نسي داخليدلای تر څو چي د حرام مال د خوړلو سزا ونه څکي . فقهاء کرام فرمايي : که چاته دا معلومه سي چي ددغه شخص مال اکثره حرام دی نو ددغه شخص ميلمستيا دي نه قبلوي، کله بيا داسي وي چي مال خو نه دی حرام ليکن ميلمستيا يا واده داسي وي چي د ډوډۍ پر وخت عکاسي کوي يا سرود وي نو دغه ډول ډوډۍ به هم نه خوري او دغسي واده يا ميلمستيا ته به بالکل څوك نه ځي . پوره تفصيل په هداية جلد ۴ کي موجود

---

[1] عن ابي بكر ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايدخل ...... الخ . مشكوة ج ۱ ص ۲۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. او په حدیث نمبر ۱۰ کي تیر سو .

مسئله : که چیري حرام شی وخوري بیا وروسته خبر سي نو قی کوي به یې ، حضرت ابوبکر صدیق ﷺ یو ځل دغسي قی وواهه چي ده مبارك ته معلومه سول چي دا مال حرام دی .[1]

مسئله : که چا حرام مال خوړلی وي نو ددې کفاره څه ده ؟

د زړه په اخلاص سره به توبه او استغفار کوي او الله پاك ﷻ ته به زاري او دعاء کوي چي معاف کړل سي .

مسئله : که دیو چا سره حرام مال وو دغه حرام مال به بیله د ثواب دنیته پر مسکینانو باندي خیراتوي .

مسئله : کوم سړی چي کاروبار کوي د خپل کاروبار معلومات به کوي چي په شریعت مقدسه کښې دا زما کاروبار جواز لري کنه،دامعلومات پر ده باندي فرض دی.

د عباداتو د قبلیدو بنیاد پر حلال رزق باندي دی ، په یوه روایت کي حضرت عبدالله بن عباس ﷺ نقل کوي چي دهغه چا لمونځ نه قبلیږي چي دده نس په حرامو سره ډك وي ، همدارنګه دعاء یې هم نه قبلیږي .[2]

---

[1] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

[2] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۷﴾ سلام اچول :

﴿ اَلْبَادِئُ بِالسَّلاَمِ بَرِئٌ مِّنَ الْكِبْرِ﴾ [1]

ترجمه : اول سلام اچونکی د تکبر څخه خلاص دی .

لغات : اَلْبَادِي : اول کونکی ،

بَدَاَ د فتح د باب څخه دی معنی يې شروع کول دي .

بَرِئ : د فتح، سمع اوکرم دباب څخه معنی يې نجات حاصلول .

اَلْكِبْرُ : غرور، د کرم دباب څخه په مرتبه کي لوړوالی ، دنصر اوسمع دباب څخه : په عمر کښې لوړ والی .

تشريح : کله چي دوه مسلمانان په يوه حالت يا دواړه سواره وي يا دواړه پر پښو وي چي سره مخامخ سي هر يوه چي اول سلام اداء کړی نو هغه دتکبر څخه ليري دی ، يا الله ﷻ دده د زړه څخه تکبر باسي ددغه عمل په وجه .

د تکبر تعريف : تکبر دې ته وايې : چي مقابل خلګ سپك و بولي او ځان دکمالاتو خاوند وبولي او نور دکمالاتو خاوند ونه بولي، او نورو ته سلام ادا کول د ځان توهين بولي . تکبر ډيره سخته ګناه ده په قرآن کريم او احاديثو مقدسوو کي يې ډير بدوالی راغلی دی .

---

[1] عن عبد الله ان النبي ﷺ قال : البادي ...... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۰۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلام احکام :سلام اداء کول سنت کفايې دی او جواب يې واجب کفايې دی .[1] يعني په يوه ټولۍ کي که يو نفر سلام اداء کړي نو سنت اداء سول او که چيري يو سړی يوې ټولۍ ته دمسلمانانو سلام ادا کړي او په هغو کي هم يو سړی جواب ورکړي نو دټولي ټولۍ غاړي د واجب څخه خلاصي سوې .

نبي کريم ﷺ ډير تاکيد کړی دی چي سلام عام کړئ ځکه دا دمسلمانانو په مينځ کي دالفت اومحبت سبب ګرځي .

که دوه نفره سره يو ځای سول نو اول به څوك سلام ادا کوي؟ لوړ سړی به وکښته ته سلام اداء کوي مثلا تيريدونکي سړی و ولاړ يا ناست سړي ته، کشر و مشرته ،او که مشر يې کشر ته اداء کړي هم صحيح ده دنبي کريم ﷺ څخه داعمل ثابت دی ، يو سړی چي پر دابه (سواري) سپور وي هغه به و پياده ته سلام ا داء کوي او که دواړه پياده وه نو حکم يې پورته ذکر سو .

سلام چونکه يو دعاء ده نو ځکه کافر ته به سلام نه اداء کوي ځکه چي کافر لره دعاء نسته بلکه د ضرورت په وخت کي به نور الفاظ استعمالوي .

او همدارنګه سلام او جواب دواړه به په خوله اداء کوي نه په لاس يا په ګوتو باندي، ځکه دا ديهودو او نصاراوو عادت و

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. البته که یو څوك لیري وي نو سلام خو به په خوله اداء کوي او په لاس که اشاره وکړي چي ما سلام اداء کړي نو بیا پرواه نلري ، او همدارنګه جواب د سلام هم په خوله واجب دی په لاس کفایت نه کوي .

سلام اچول په شروع دمجلس او په آخر دمجلس کي اچول پکار دي .[1] السلام علیکم ورحمة الله ویل افضله دي ، سلام علیکم هم صحیح دی مګر افضله هغه لوړ دی .

په بعضو ځایو کي به سلام نه اچوي :

۱: په مسجد کي به سلام نه اچوي ځکه چي خلګ په عبادت مشغول وي .

۲ : په مجلس کي دتدریس به سلام نه اچوي .

۳:په مجلس کي دذکر به سلام نه اچوي .

۴: په غسل خانه او اوداسه په ځای کي او داسي نور دغسي نامناسبه ځایو کي به سلام نه اچوي . په دغه مذکوره صورتو کي که چا سلام واچاوه جواب یې نه دئ لازم .

مسئله : که نامحرمي ښځي سلام واچاوه که ځوانه ښځه وه جواب به نه ورکوي که سپین سري وه بیا به په زوره جواب ورکوي .([1])

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۸﴾ غيبت سخته ګناه ده :

﴿ اَلْغَيْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا [2] ﴾

ترجمه : غيبت کول تر زنا ډير سخت دی .

لغات : اشد : د ضرب دباب څخه معنی يې سختيدل .

تعريف دغيبت : غيبت و دې ته وايې چې د يو شخص په عدم موجودګي کي دده متعلق يو داسي خبره وکړې که چيري دغه شخص دا خبره واوري نو خوا يې بديږي که چيري داعيب په دغه شخص کي وي، او که چيري داعيب په دغه شخص کي نه وي نو دې ته بهتان ويل کيږي .

تشريح : په مذکوره حديث شريف کي غيبت تر زنا بد بلل سوی دی، وجوهات د بدوالي يې علماء کرامو ذکر کړي دي : ﴿۱﴾ زنا هر چا ته معلومه ده چي ما يو غټه ګناه وکړه نو توبه ځيني کاږي مګر غيبت کونکی دا ګناه سپکه بولي.
﴿۲﴾ غيبت کونکی غيبت ګناه نه بولي ﴿۳﴾ دغيبت کونکي ګناه نه معافيږي تر څو چي هغه سړی يې معاف نه کړي که چيري هغه سړی خبر سوی وو. ددغه درو وجوهاتو پر بنياد

---

1 : فتاوی هنديه ج : ۵ ص : ۳۲۵

2 عن ابي سعيد و جابر قالا : قال رسول الله ﷺ الغيبة .... الخ . مشکوة ج ۲ ص ۴۱۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غالبا نبي کريم ﷺ تر زنا بده بللې ده که څه هم زنا په خپله يو لويه اوعظيمه گناه ده .

شپږ ځايه غيبت جواز لري :

1. که يو چا ظلم دربانديي کړی وي ددغه ظلم بيان و قاضي،حاکم وغيره ته کول جواز لري .
2. که يو شخص غلط کار کوي ته وداسي شخص ته دا بيان وکړې چي هغه يې اصلاح کولای سي لکه دکور مشر ،عالم،مقتدا وغيره ، مقصد دي تغير دمنکر وي
3. د مفتي څخه دسوال په وخت حقيقت د مخالف شخص بيانول دا هم جواز لري . که مفتي ته دنامعلوم شخص په نامه ياد سي نو ښه کار دی .
4. يو شرير شخص وي خلگ خبرداره کوي چي دده دشر څخه وساتل سي لکه طالب دعلم يا طالب د رضا مندی الهي ﷻ لپاره چي وي و يو داسي شخص ته ځي چي هلته دده فائده نه وي يا ده ته دنيوي يا بل ضرر وي ، يا هغه سړی بدعمله وغيره وي . په شرط ددې چي مقصد به يې نصيحت وي نه بل شی .
5. يو شخص مشهوره وي په فسق يا بدعت سره نو ددغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخص حال بیانول جواز لري مګر هغه عیوب چي ظاهر وي لکه فسق،غلا وغیره ...

6. که یو شخص مشهوره وي په یو لقب باندي مثلاً ګوډ ، کوڼ .....او داسي نور . نو ددغه شخص په نه وجود کي په دغه نامه یادول پرواه نه لري په دې شرط چي پر طریقه دنقصان به نه وي مګر په بل نامه یادول افضل دي .

په دغه مذکوره شپږو ځایو کي غیبت پرواه نه لري .[1]

دغیبت دمجلس څخه ځان خلاصول :

که چیري په یو مجلس کي غیبت کیدی که یې قدرت درلودی نو په ښه اخلاقو سره دي یې منع کړي ، او که یې دمنع کولو قدرت نه درلودی نو دغه مجلس به پریږدي او که یې مجلس هم نسو پاته کولای نو غوږ به نه پر نسي بلکه خپل ذکر به کوي ، انشاء الله مسئول به نه وي .[2]

---

[1] ریاض الصالحین صـ ۴۶۴.

[2] ریاض الصالحین صـ ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۹﴾ د ظلم څخه ځان ساتل :

﴿ اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ [1]

ترجمه : ظلم دقيامت په ورځ دتاريکيو په صورت کي وي.

لغات : اَلظَّلْمُ : جمع يې ظُلُمَات، دضرب د باب څخه معنى يې بې موقع اېښودل، د سمع دباب څخه دشپې تاريکه کېدل .

يَوْمْ : جمع يې ايام ده جمع الجمع يې اَيَاوِيْم ده .

اَلْقِيَامَةِ : د مرګه وروسته راپورته کېدل ، دنصر دباب څخه معنى يې درېدل .

تعريف ظلم : ظلم په لغت کي يو شی بې ځايه او بې موقع اېښودلو ته وايې او په عرف کي ورته تجاوز وايې ، په شريعت کي هم دغه معنى ده البته دشرعي محل تجاوز ته ظلم وايې .[2]

تشريح : د آخرت په ورځ ظالم داسي په تاريکيو کي راګير وي چي هغه نور چي مؤمن ته ورکول کېږي ظالم ځيني محروم وي او مؤمن د هغه نور په ذريعه سره تګ کوي .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ ان النبي ﷺ قال الظلم ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۴.

[2] مظاهر حق ج ۴ صـ ۵۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام د همدردۍ او ورورولۍ تعليم ورکوي او ظلم دا دواړي مادې تباه کوي ، په حديث قدسي کي ذکر دی : يا عبادي ... الخ . چي الله ﷻ فرمايي : اې زما بندګانو ما پر خپل ذات باندي ظلم حرام کړی دی نو ستاسو په مينځ کي هم ظلم حرام دی يو پر بل باندي ظلم مه کوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاصل : حضرت اما م رحمة الله تعالی علیه فرمایي چي اگاه او باخبره اوسئ چي :

(۱) د ټوله بني آدم نیك بختي او کامیابي په ذکر کي دمولاﷻ خپل ده .

(۲) تر څو چي ممکنه وي ټوله وخت باید په ذکر کي مشغوله تیر سي او یوه لحظه باید غفلت ونکړي .

(۳) چي دوام ذکر په ابتدا د طریقې د حضراتو خواجگانو قدس اسرار اهم سره کیږي .

(۴) نو اختیار ددغه طریقې عالیې طالب رضاحق لره ډیر بهتره او مناسبه بلکه واجب ده .

د حضرت مولانا جلال الدین رومي رح رایه :

گر تو سنگ صخره مرمر شوي چون بصاحبدل رسي گوهر شوي

نارخنـــدان باغ راخندن کند صحبت مرادانت ازمـــردان کند

همنیشین اهل معنی بـــاش هم عطایابي وهم بـــاشي فتا

بي عنایات حق وخاصان حق گر ملک باشد سیاهشش ورق

وما علینا الا البلغ المبین .

۱۰\۱۰\۱۴۲۹ هـ ق

(c) ketabton.com: The Digital Library

افضل دی ؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل چي ته د دنيا څخه په داسي حال کي رخصت سي چي ژبه دي الله ﷻ په ذکر سره لنده وي (يعني ذاکر يې).

(٣) ذات الهي ﷻ د ملائکوو په مخ کي په ذاکرينو باندي فخر کوي.[1]

د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رحمه الله مبارک وينا :

دانا واگاه باش که سعادت تو بلکه سعادت جميع بني آدم وفاح درستگاري همه در ذکر مولاء خود است جل سلطانه تاممکن باشد جميع اوقات را مستغرق ذکرالهي جل سلطانه بايد ساخت ويك لحظه تجويز غفلت نبايد کرد.

ولله سبحان الحمدوالمنة ، که دوام ذکر در طريقه حضرات خواجه گان قدس الله تعالی اسرارهم در ابتداء ميسر ميگردد... الخ.

پس اختيار اين طريقه عاليه من طالب را اولی وانسب باشد بلکه واجب ولازم ...الخ.[2]

---

[1] مرفات ج ٥ صـ ٥٥٥.، ج ٥ صـ ١٥٢.

[2] مکتوبات ج ١ صـ ٧٦.حصه سوم .مثنوي ج ١ صـ ٦٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدشفیع رح په معارف القرآن کي کړې ده او د اخلاق ذمیمه په اخلاق حسنه اړول عموما په ذکر سره کیږي چي دکامل استاذ په تربیه کي وي او هم دغه خبره علامه عبدالوهاب شعراني په خپل کتاب میزان اعتدال کي کړې ده ځکه قاضي ثناء الله رح فرمایي : چي علم باطن اوتزکیه فرض ده طریقت واجب دئ . شاه ولي الله رح فرمایي : دهغه عالم څخه دصحبت څخه فرار وکه چي دباطن تزکیه یې نه وي کړې .

نو دهر چا څخه به ذکر نه اخلي بلکه استخاره به کوي یو کامل متشریع شیخ به پیدا کوي او ذکر به ځیني زده کوي.

د ذکر فضائل :

(۱) په حدیث شریف کي ذکر دي : تر ټولو خیراتو ،صدقاتو حتی ترجهاد ذکر (قلبي) افضل دی .

(۲) حضرت عبدالله بن عباس ﷺ فرمایې : چي په جنت کي انسان پر هغه وخت باندي افسوس کوي کوم وخت چي یې په دنیا کي بې ذکره تیر کړی وي .

(۳) په حدیث شریف کي ذکر دي چي هر شي لره صفایې سته او صفایې د زړه په ذکر سره ده .

د ذاکر فضائل :

(۱) په حدیث مذکوره کي ذکر سول چي حقیقة ذاکر ژوندی دی

(۲) یو چا دنبي کریم ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي کوم عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاکر په قبر، حشر او جنت کي خاص ژوند لري . علامه ابن قیم رح فرمایي : چي ذکر هغه دروازه ده چي د بنده او الله ﷻ تر میان خلاصه ده یعني رضامندي الهي ﷻ په دغه ذکر سره ده ، شارحین فرمایي چي ذکر دوه قسمه دی : (۱) یادونه د الله ﷻ په ژبه سره لکه تسبیحات وغیره. (۲) یادونه د الله ﷻ په زړه سره ، او همدا افضل عمل دی ولي که زړه ژوندی سو حیات ابدي په پیدا کیږي[1] .

په معارف القرآن کي ذکر دي چي اصل ذکر کونکی زړه دی ژبه یې صرف ترجماني کوي.[2]

یواځي په ژبه سره ذکر کول هم ثواب لري او هم د شکر ځای دی مگر ډیر اثر نه لري د زړه کمال نسي پیداکولای او دزړه صفایي نه راځي اخلاق یې نه سمیږي . اخلاق حسنه ، قرب الهي ﷻ ، حیات ابدي د اتوله د زړه په ذکر سره حاصلیږي چي دیو کامل استاد څخه زده سي .

مسئله : علامه ابن عابدین رح او نور فقهاء ذکر کړی دی چي د اخلاق ذمیمه په اخلاق حسنه سره اړول فرض عین دی ،اوهم دغه خبره مولانا اشرف علي رح په البصائر کتاب کي او مفتي

---

[1] مظاهر حق ج ۲ صـ ۴۶۶.

[2] معارف القرآن ج ۱ صـ ۳۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴۰﴾ د ذکر او ذاکر فضائل :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ مَثَلُ الَّذِيْ يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِيْ لاَيَذْكُرُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : کوم شخص چي د الله ﷻ ذکر کوي او کوم شخص چي دالله ﷻ ذکر نه کوي ، د دوئ دواړو مثال د ژوندي او مړه شخص په څير دی .

لغات : مَاتَ: د باب نصر څخه د مرگ په معنی .

الحي: د باب افعال څخه په معنی د ژوند .

تشريح : په دغه حديث مقدسه کي فضيلت د ذاکر بيان سوی دی علماء محدثين فرمايي چي په دغه حديث کي د زړو د کيفيت بيان دی چي زړونه دوه قسمه دی : ذاکر زړه ژوندی دی ، او غير ذاکر زړه مړ دی (که څه هم په خوله ذکر وکړي) لکه څرنگه چي ژوندی او مړ انسان فرق لري چي مړ نه ځان ته فائده رسولای سي نه غير ته که بې دفنه پاته سي بد بويې يې ځي همدارنگه غير ذاکر چي زړه يې مړ دی د ټولو نقصاناتو مرکز دی ، که څه هم ژوندی دی په حقيقت کي مړ دی ، او ذاکر که حقيقتا مړ سي په قبر کي ژوندی دی : بل احياء عند ربهم ،

---

[1] عن ابي موسى قال: قال رسول الله ﷺ مثل ...... الخ . مشکوة ج ۱ صـ۱۹۶ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غني وي هغه دا افلاس نه لري .

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي يو صحابي دنبي کريم ﷺ څخه پوښتنه وکړه : اول يو داسي شی راوښيه چي د الله ﷻ او خلګو په نزد محبوب شم نو نبي کريم ﷺ و فرمايل چي ځان وساته د هغو شيانو څخه چي دخلګو په لاسو کي دي خلګ به خپله ستا سره محبت وکړي .

******

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښونکې يې يعني فکر به دي په لمانځه کي وي . دوهم مطلب يې دادی چي لمونځ بايد داسي وي چي لمونځ لره رخصت کونکی يې يعني لکه ستا د ژوند آخري لمونځ چي وي نو ددغه تصور سره بايد لمونځ په ښه خشوع اوعاجزۍ سره وسي او معلومه هم نه ده چي تر بل لمانځه پوري به ته ژوندی يې که نه . حضرت ملاعلي قاري رح فرمايي چي د ژوند آخري فرض ښه وکړه .

لاتکلم : مطلب داسي خبره يو مؤمن تر خولې نه راباسي چي د آخرت په ورځ بيا پښېماني کوي او عذر غواړي بلکه دلته پرهيز کوه .

بل مطلب يې دادی چي داسي خبره مه کوه چي سبا د خپلو دوستانو او رفيقانو څخه عذر غواړې بلکه ځان ځيني وساته .

واجمع الاياس : مطلب د اچي دهغه شيانو څخه نااميده سه کوم چي دخلګو په لاسو کي دي ، ستا په قسمت کي چي څه ليکلي وي درکول کيږي اميد هيڅ فائده نه لري ، دوهم مطلب دادی چي د نورو پر مال اوسامان باندي نظر درلودل د قلبي افلاس علامه ده د کومو خلګو زړونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۹﴾ د نبي كريم ﷺ مهم وصيتونه :

﴿ ذَا قُمْتَ فِيْ صَلاَتِكَ فَصَلِّ صَلاَةً مُوَدِّعٍ وَلاَتُكَلِّمْ بِكَلاَمٍ تَعْذِرُ مِنْهُ غَدًا وَاَجْمِعِ الاَيَاسِ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ﴾ [1]

ترجمه : (نبي كريم ﷺ په جواب كي دسائل و فرمايل) : كله چي ته دلمانځه لپاره ودريږې نو داسي لمونځ وکړه لکه د دنيا څخه چي رخصت كونكى والا وې او ته د ژبې څخه داسي خبره مه راباسه چي سبا (ددغه خبري كولو په وجه) عذر غواړې ، او دهغه شي څخه نااميده سه چي دخلگو په لاسو كي دي .

لغات : وَدَعَ : رخصت كول ،پرېښودل، دخپلي زندگۍ څخه رخصت كېدل .

صَلٰوةِ مُوَدِّعٍ : د خپل ژوند اخري لمونځ . عَذَرْ : دباب ضرب څخه د الزام څخه بري كيدل .

الاياس : د باب سمع څخه په معنى د نااميده كيدل .

تشريح : صلوة مودع : مطلب دادى چي لمونځ بايد داسي وسي چي د الله ﷻ ماسوا ټوله مخلوق رخصت او

---

[1] عن ابي يوب الانصاري قال جاء رجل الى النبي ﷺ فقال : عظني و اوجز فقال .... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۴۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ذكر سول . څوك چي د دين خبره وكړي يا پر دين باندي عمل وكړي حمايت كونكى به يې نه پيداكيږي نو په دغه وخت كي سړى پر دين باندي ټينګ پاته سي په دغه حديث شريف كي د اور د سكروټو په لاس دنيولو سره تشبيه وركړې ده لكه څنګه چي په لاس كي سكروټي نيول ګران كار دى همدارنګه په باطل ماحول كي دايمان او داعمالو حفاظت كول هم ډير ګران كار دى .

نو په دغسي وخت كي پر دين يا پر ديني عمل باندي (چي خلګ عمل نه پر كوي لكه ږيره وغيره) بر كرار پاته سي ، په حديث شريف كي ذكر دي چي داعمل مسنون دسلو شهيدانو ثواب لري (من تمسك بسني .... الخ) اوپه يو بل حديث شريف كي ذكر چي دغه شخص د پنځوسوو نفرو دعمل كولو ثواب وركول كيږي . حق تعالى ﷻ دي ټولومسلمانانو ته پر اعمالو استقرار ورپه نصيب كړي.

******

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۰﴾ ځان ساتل د حسد، بغض، بدګمانۍ وغيره څخه :

﴿ اِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَاِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيْثِ وَلاَتَحَسَّسُوْا وَلاَتَجَسَّسُوْا وَلاَتَنَاجَشُوْا وَلاَتَحَاسَدُوْا وَلاَتَبَاغَضُوْا وَلاَتَدَابَرُوْا، وَ كُوْنُوْا عِبَادَاللهِ اِخْوَانًا﴾ [1]

ترجمه : د بد ګمانۍ څخه ځان وساتئ بيشکه بدګماني د خبرو بدترين درواغ دي، او نه به د خلګو پر پټو خبرو باندي ځان خبرداره کوئ که دخير خبر وي که د شر(هغه خبري چي تا سوء ظن ته رسوي) يو تر بله ځان لوړ مه بولئ، يو تر بله به حسد نه کوئ ، يو تر بله به بغض نه کوئ، يو تربله به غيبت نه کوئ ، اې د حق تعالی جل وعلا بندګانو يو تر بله ورونه وګرځئ د وروړګلوۍ ژوند سره کوئ .

لغات : اَلظَّنّ : ګمان ته وايې، ديو شي متعلق که ستا داخيال وي چي دا کار سوی دی مثلا زيد راغلی دی کنه که دې دنه راتګ خيال کم وي دې ته وهم وايې او که دې د راتګ خيال ډير وي دې ته ظن وايې ، او که دواړه برابر

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال قال رسول الله ﷺ اياكم ..... الخ مشكوة ج ۲ ص .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي هغه ته شك وايي كه دي خپله په سترگو وليدى دي ته يقين وايي .

وَلَاتَحَسَّوا : ځان په خير خبردار كول د باب تفعيل څخه دى . وَلَاَ تَجَسَّسُوا : ځان خبر داره كول په شر باندي، دباب تفعيل څخه دى .

وَلَاتَنَاجَشُوا : د ځان لوړوالى په خلگو كي ، دنفرت په معنى هم دى .

تشريح : په دغه حديث مقدسه كي مؤمنان د هغه بدو باطني مريضيو څخه راگرځوي چي دمسلمانانو وروركلوي او اتفاق ته سخت تاوان كوي .

(١) گمان : گمان په شريعت مقدسه كي ۴ قسمه دى :

(١) حرام : چي ذالت الهي ﷻ پر ما باندي رحم نه كوي نه مي بخښي بلكه دا فرض دى چي مؤمن به وايي الله ﷻ پر ما رحم كوي . (٢) واجب : چي د يو سړي ظاهري حالت سم وي بيله دليل قوي بدگماني حرامه ده . (٣) مباح: چي سړي ته په درو او څلورو ركعاتو كي شك وي : اوغالب گمان يې د څلورو ركعاتو وي نو پردغه عمل كول جائز او مباح دي ، البته كه پر يقين عمل وكړي چي دري ركعاته دي هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحیح دي . (۴) مستحب : دهر مسلمان سره نیك گمان کول.[1]

(۲) تحسس او تجسس: د خلګو په هغو شیانو ځان خبرول چي خلګ یې پټوي مطلق طلب خبرداري ته تحسس وایې او پټ عیوب لټولو ته تجسس وایې.[2]

(۳) تحاسد: حسد یو باطني مرض دی، مطلب یې دادی چي یو سړی یو نعمت ولري ستا دا اراده وي چي دده څخه دغه نعمت زائل سي (دغه نعمت دي نه وي پر پیرزو) او ماته راکړل سي ، یا دمطلق زوال اراده لري دا نیت حرام دی او دې ته حسد وایې ، که د زوال اراده ونه لرې بلکه د ذات الهي ﷻ څخه دځان لپاره هم دغسي نعمت طلب کړې نو بیا پرواه نه کوي دې ته غبطه وایې ، حضرت مولانا رومي رح هم فرمایې : چي حسد یوه بده مریضي ده چي په توسط د اولیاؤو پاتیږي.[3] بیت :

خاک شو مردان حق را زیر پا   خاک بر سر کن حسد را همچو ما

---

[1] احکام القران ج ۲۷ص ۳۰۵.

[2] معارف القرآن ج ۱۲۰، ۸ .

[3] مرقات ج ۹ ص ۲۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۱﴾ د بخل بد والی :

﴿ خَصْلَتَانِ لاَتَجْتَمِعَانِ فِيْ مُؤْمِنٍ اَلْبُخْلُ وَ سُوْءُ الْخُلْقِ[1] ﴾

ترجمه : په مؤمن کي دوه (بد) عادته نسي یوځای کیدلای بخل او بد اخلاق .

لغات : تَجْتَمِعَانِ: باب افتعال په معنی د جمع کیدل. سوء اَلْخُلْقِ : د باب نصر څخه په معنی د پیداکیدل او اخلاقو ته وایي او دباب سمع څخه په معنی ریز ریز کیدل .

تشریح : دمذکور حدیث شریف مطلب دادی چي په مؤمن کامل کي دا دوه عادتونه نسي یو ځای کیدلای ځکه چي دا دواړه (بخل، او بداخلاق) ډیر لوی عیبونه او دډیرو بدیو مغز دی، دا هر یو صفت چي په مؤمن کي وي دده ایمان وکمال ته نه پریږدي ، نو پر مؤمن باندي لازمه ده چي ددغه دواړو عیبو څخه ځان پاك وساتي .[2]

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي بخیل سړی د ذات الهي ﷻ څخه، دخلګو څخه او دجنت څخه لیري دی ، او

---

[1] وعن ابي سعید قال: قال رسول الله ﷺ خصلتان....... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۶۵.

[2] مظاهر حق ج ۲ صـ ۲۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په نزد تر بخیل عابد جاهل سخي محبوب دی .[1]
بخل د دنیوي او دیني بدبختیو یو لوی سبب دی مثلاً زکوة، خیرات،صدقات، د دوستانو سره کومك،د کور او اولاد سره پراخي د ټولو څخه مانع دی . حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان د دغه خبیث صفت څخه خلاص کړي .

---

[1] مرقات ج ۴ صـ ۳۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۲﴾ د دنیا محبت :

﴿ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيْئَةٍ ﴾ [1]

ترجمه : د دنیا محبت د هري خطا رېښه ده .

لغات : اَلدُّنْيَا: موجوده زندګي، دَنَا د نصر د باب څخه په معنی د نژدې کيدل. رَأْسُ : جمع يې رُؤُسْ ده او په معنی د سر ده .
خَطِيْئَة : د باب سمع څخه په معنی د خطا ده .

تشريح :په مذکوره حديث مقدسه کي ذکر دي چي محبت د دنيا بد دی . ۱ـ ولي دمحبت په وجه باندي سړی روند اوکوڼ ګرځي د حلالو او حرامو فرق نه کوي .۲ـ محبت د دنيا د الهي محبت مانع ګرځي. ۳ـ بل دا چي د دنيا حب انسان د دنيا په غير ضروري کارو باندي اخته کوي چي ضرورت ورته نه وي حب د دنيا يا زياته مشغله به نه ورسره کوي ، انسان خو په اصل کي د عبادت او معرفت لپاره پيدا سوی دی او هم دغه اصل کار دی په يوه حديث مبارک کي ذکر دي چي د اللهﷻ د طرفه پر حضرت موسی ؑ باندي وحي راغلې چي ياموسی !ؑ د دنيا په محبـــت باندي به نه

---

[1] عن حذيفة قال سمعت رسول الله ﷺ يقول في خطبة : الخمرجماع الاثم والنساء حبائل الشيطان وحب الدنيا ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغوله کيږي زما په بارگاه کي تر دي لويه گناه نسته .1

حضرت عبدالله بن مبارك رح فرمايي : چي د دنيا محبت او گناهونه د چا زړه ښکار کړی هغه زړه ته نيکي هيڅکله هم نه رسيږي .2

ملا علي قاري رح فرمايي چي ددغه حديث مبارك د مفهوم مخالف څخه دا معلوميږي چي د دنيا څخه بې رغبتي د ټولو نيکيو مغز دی .3

په يوه بل حديث شريف کي ذکر دي چي : (لعن عبدالدينار) لعنت کړه سوی دی پر هغه چا باندي چي دی غلام د مال وي ، يعني چي دمال په محبت گرفتار سي او د الله ﷻ د طاعت او عبادت څخه ليري والی گويا د مال غلامي ده.[4]

امام غزالي رحمه الله فرمايي چي : الله ﷻ کله دنيا پيداکړه نو شيطان مچ کړه او دا يې وويل چي څوك ستا سره محبت وکړي هغه په حقيقت کي زما غلام دی.[5]

داحاديثو څخه معلوميږي چي مال خو ښه دی مگر محبت او زياته مشغله يې بده ده .

---

[1] احياء العلوم ج ٢ صـ ٢٥٠.

[2] مكاشفة القلوب صـ ٢٤٠.

[3] مرقات ج ٩ صـ ٤٠٣.

[4] مشكوة ج ٢ صـ ٤٤.

[5] احياء العلوم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۳﴾ د مسلمان خطا ایستل :

﴿ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي موږ لره خطا ایستل وکړي هغه زموږ (د جماعت) څخه نه دی .

لغات : غَشَّنَا : د نَصَرَ دباب څخه معنی یې خطاایستل ، خلاف مصلحت ښکاره کول .

تشریح : مسلمان ته تکلیف رسول حرام دی او داسي شخص د نبي کریم ﷺ د پیروانو څخه نسي کیدلای ، په حدیث شریف کي ذکر دي چي : کوم تاجر یا خرڅونکی چي امین او رښتیاګویه وي (خطاایستل نه کوي) د هغه حشر به د انبیاء کرام علیهم السلام او صدیقینو سره وي .[2]

په یو روایت کي ذکردي چي: الله ﷻ دي رحم وکړي پرهغه شخص باندي چي د رانیولو او خرڅولو په وخت کي نرمي کوي .[3]

فقهاء کرامو اصول ذکر کړي دي چي په کومه معامله کي چي د جنګ اوبدامنۍ توهم پیداکیږي شریعت مقدسه ددې معاملې ممانعت فرمایلی دی او هغه بیع بیع فاسد بولي .

---

[1] عن ابن عمر وابي هريرة عن النبي ﷺ قال : من حمل علينا السلاح فليس منا ، رواه بخاري و زاد مسلم من غشنا ..... الخ . مشكوة ج ٢ صـ ٣٠٥ .

[2] مشكوة .

[3] بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۴﴾ د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی :

﴿ مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًا فِيْ كِتَابٍ لَايُمْحٰى وَلَايُبَدَّلُ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ پرېښودی نو په داسي کتاب کي منافق لیکل کیږي چي (لیکنه) یې نه خرابیږي او نه بدلیږي .

لغات : يَمْحٰى : دنصر،سمع دباب څخه معنی د خط خرابول.

يُبَدّلُ : د باب تفعيل څخه بدلو .

تشریح : د جمعې لمونځ فرض عین دی ، علامه ابن همام رح او علامه یحیی رح فرمایې چي دجمعې فرضیت په قرآن،حدیث او اجماع سره ثابت دی څوك چي د جمعې د لمانځه څخه انکار وکړي هغه کافر دی ، او کوم سړی چي انکار نه کوي البته بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ نه کوي نو په حدیث کي د هغه حکم ذکر دی .

جمعې ته ځکه جمعه وایې چي حضرت آدم عليه السلام او حضرت حواء رضي الله عنها په دغه ورځ په مځکه کي سره یو ځای سوي دي ، یا په دې خاطر چي خلگ په دې ورځ په مسجد کي سره یو

---

[1] عن ابن عباس ان النبي ﷺ قال من ..... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۲۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کیږي ، یا په دې خاطر چي د آخرت ورځ هم د جمعې په ورځ قائمیږي چي ټول مخلوق پکښې جمع کیږي .

مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ: چي يو عذر شرعي نه وي مثلا ديوظالم څخه بيره، سخت باران وغيره نو بيا دغه وعيد دی کوم چي لوړ ذکر سو ، او دا خبره دحديث چي منافق ليکل کيږي ډيره سخته خبره ده حق تعالى ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه غلط عمل څخه وساتي .

فقهاء کرامو ذکر کړی دی چي دجمعې په سهار سفر کول مکروه دي ولي دجمعې دلمانځه د ضائع کيدو خطره وي په دې کي به سړی فهم کوي چي داسي ځای ولاړ نسي چي دجمعې لمونځ ځيني ضائع سي .

دجمعې دلمانځه متعلق ډېر احکام دي فقهآء کرامو ذکر کړي دي په د غه مختصره رساله کي گنجايش نسته چي ټول احکام پکښې بيان سي . البته يوه خبره ډېره مهمه ده : هغه داچي دجمعې دلمانځه لپاره چي کله اول اذان وسي خرڅېدل رانيول مکروه تحريمي دي لهذا مؤمنان به کار وبار او دوکانونه بندوي . که چا تر اذان وروسته کاروبار وکی نو هغه حلالي پيسې يې دکراهيت تحريمي په وجه مکروه سو حق جل وعلا دي مؤمنانو ته عقل ، هدايت ، او عمل ور په نصيب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۵﴾ د عکسو دفع کول :

﴿ اَنَّ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِيْ بَيْتِهِ شَيْئًا فِيْهِ تَصَالِيْبُ اِلاَّ نَقَّضَهُ ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه نبي کریم ﷺ په کور کښې داسې شی نه پریښودی چې پر هغه به عکس وو بلکه نبي ﷺ به هغه ماتوی .

لغات : تَصَالِيْب : د صَلِيْب جمع ده دنصاراوو خاص شعار ته وايي لیکن مراد عکس دی ،

نَقَّضَهُ : باب نصر څخه ماتیدو ته وايې .

تشریح : په مذکوره حدیث کښې ذکر دي چې نبي کریم ﷺ عکس نه پریښودی او په ډیرو احادیثو کې دعکس ډیر قباحت (بدوالی) بیان سوی دی ، په یوه حدیث شریف کې ذکر دي چې په کوم کور یا خونه کې عکس وي ملائکې د رحمت هغه کور ته نه داخلیږي .

حکم : ملا علي قاري رح فرمايي: چې عکس سخت حرام دی او گناه کبیره ده که پر تهوکر وي ، پر دیوال وي ، پر

---

[1] عن عائشة رضي الله عنها ان النبي ﷺ ... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغذ وي ، اويا پر سکه وي که د ذي روح شي عکس وي او که يې مجسمه جوړه کړې وي دا ټوله سخت حرام دي ، البته د درختو ،باغ وغيره د غير ذي روح شيانو عکسونه پروا نه لري [1] ، دعکسو کاروبار يا دعکس اخستلو روپۍ هم حرامي دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي ببشکه کوم خلگ ته چي دآخرت په ورځ سخت ترين عذاب ورکول کيږي په هغوئ کي عکس جوړونکی هم دئ .([2])

په ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريمﷺ فرمايي : چي دآخرت په ورځ به دجهنم داور څخه يوه اوږده غاړه راووزي دغه غاړي لره دوې سترگي وي اودوه غوږونه وي اوربدونکي اوژبه لري خبري کوي دا وايي : چي حق جل وعلا ماته وکالت راکړئ دي چي دغه درې نفره وجهنم ته داخل کم (تحفة الاحوذي کي وايي ډېر درسوائي عذاب دئ) يو دهغو څخه عکس جوړونکی دي .([3])

ډېر خلگ په دغه بېکاره ناروا اخته دي حق جل وعلا دي مسلمانانو ته عقل صحيح ور په نصيب کړي چي ددغه بېکاره ناروا او دآخرة درسوائي څخه ځان وساتي .

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۳۲۵ ، مظاهر حق ج ۴ صـ ۲۲۶ .

[2] : مسلم ۱۲ ۱۱ ۱۹۹

[3] : ترمذي ج : ۳ ص : ۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۶﴾ مرګ د هغه چا چې د جهاد تمنی يې هم نه وي کړې :

﴿ مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِّنْ نِفَاقٍ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چې مړ سي په داسي حال کي چې نه يې په خپل ژوند کي جهاد کړی وي او نه يې په زړه کي دجهاد تمنا کړې وي ، نو هغه څوك پر قسم باندي د نفاق مړسوی دی .

لغات : مَاتَ : دباب نصر څخه مرګ ته وايي.

يَغْزُوْ: د باب نصر څخه جهاد ته وايې.

يُحَدِّثُ: د باب افعال څخه ايجاد ته وايې او د باب تفعيل څخه بيان کولو ته وايې .

تشريح : جهاد دمسلمانانو د سرلوړۍ،عزت او آزادۍ سبب دی په قرآن کريم او احاديثو کي دجهاد لوړ اهميت او ډير فضائل ذکر دي ، او همدارنګه په قرآن کريم او احاديثو کي ذکر دي چې جهاد تر آخري ورځې د دنيا جريان لري .

البته جهاد اقسام او شرائط لري فقهاء کرامو يې په سيرت په کتابو کي وضاحت کړی دی د ټولو شرائطو مراعت کول

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ من مات .... الخ . مشکوة ج ۲ ص ۳۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر ضروري دي .

په مذکوره حدیث مبارك کي هم یو قسم وعید ذکر دي چي کوم سړی په ټوله ژوند کي نه جهاد وکړي که په نفس سره وي که په مال سره ، او نه یې په زړه کي دا تمنا کړې وي چي کاشکي زه مجاهد وایې ددې سړي مرگ لکه دمنافق سړي مرگ داسي دي ، ولي منافقین د جهاد څخه خلاص دي په دې وجه مشابهت ورسره لري .

ملاعلي قاري رح ذکر کړی دی چي ددې حدیث شریف څخه دا مسئله ثابتیږي چي که څوك دعبادت نیت وکړي او دعبادت ترمخه مړ سي نو دعبادت د پرېښودلو عذاب او گناه نسته .[1] او پر نیت باندي یې هم ثواب ستته .

---

[1] مرقات ج ۷ صـ ۲۸۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۷﴾ د درود شريف فضيلت :

﴿ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ عَشْرًا ﴾ [1]

ترجمه : که چا پر ما باندي يو ځل درود شريف ووايه نو الله ﷻ به پر هغه شخص لس ځلي رحمت نازل کړي .

لغات : صَلّٰى : دباب ضرب څخه ،دعاء کول، لمونځ کول، برکت پر کول، ښه تعريف کول .

تشريح : د درود شريف برکات په احاديثو کي ډير ذکر سوي دي ، په يوه حديث شريف کي ذکر دي چي په يوه درود شريف ويلو باندي الله ﷻ پر دغه بنده باندي لس رحمته نازلوي او دلسو گناهو مغفرت يې کوي، او لس درجات يې لوړوي . [2]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي دقيامت په ورځ زيات قريب و نبي کريم ﷺ ته هغه شخص دی چي زيات درود ويونکی وي . [3]

د حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي کوم سړی يو ځلي درود شريف ووايې الله تعالى ﷻ او ملائکي اويا

---

[1] عن ابي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ من صلى ... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۸۶.

[2] مرقات ج ۳ صـ ۸.

[3] مرقات ج ۳ صـ ۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

واره رحمت پر دغه شخص نازلوي، ليکن دا فضيلت محدثين فرمايي د جمعې په ورځ دی .

که چا دجمعې په ورځ د مازديگر دلمانځه وروسته دغه درود شريف ۸۰ ځله ووايه داتيا ۸۰ کالو دعبادت ثواب ورکول کيږي او داتيا کالو گناوي معافيږي :

(اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الاُمِيِّ وَاٰلِه وَسَلِّمْ وَتَسْلِيْمًا)

حکم : (۱) يو ځل په ټول عمر کي درود شريف ويل واجب دي[1] .

(۲) که څوک دنبي کريم ﷺ نوم مبارك واوري نو درود شريف ور باندي ويل واجب دي[2] . (۳) که څو ځله نوم واوري نو يو وار درود شريف ويل واجب دي او نور ځله مستحب دی .

درود په سر او په پای کي ددعا ويل دمقبوليت ددعا لپاره شرط دئ په ترمذي شريف کي دحضرت عمر رضی الله عنه څخه روايت نقل دئ : چي دعا دمځکي او اسمان تر مابين معلقه وي لوړه نه خيږي تر څو چي درود ونه وايي .

مسئله : بې اودسه درود شريف ويل جائز دي . داوداسه سره نور علی نور دئ .

❁❁❁❁

---

[1] هدايه ج ۱ صـ ۳۰۱.

[2] البناية شرح هدايه ج ۲ صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۸﴾ د طالب العلم فضیلت :

﴿ مَنْ سَلَكَ طَرِيْقًا يَطْلُبُ فِيْهِ عِلْمًا سَلَكَ اللّٰهُ بِهِ طَرِيْقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ اَجْنِحَتِهَا رِضًى لِطَالِبِ الْعِلْمِ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي يوه لار د علم دين دحاصلولو لپاره اختيار کړي نو الله تعالى ﷻ دا شخص د جنت پر لاري بيايي ، او ملائکي د طالب علم د رضامندۍ لپاره خپل وزرونه غوړوي .

لغات : سَلَكَ: د باب نصر څخه لاري ته ويل کيږي، او دافعال د باب څخه په معنى د داخليدو .

طُرُقْ : جمع دطَرِيْق ده په معنى دلار. اَجْنِحَتِهَا : جمع دجناج اومعنى يې وزر ده .

تشريح : فضيلت دطلب علم په قرآن کريم او احاديثو کي ډير ذکر سوی دی . په يوه حديث مبارك کي ذکر دي که څوك د علم د طلب په حال کي مړ سو نو شهيد بلل کيږي .

په بل حديث کي ذکر دي چي پر هر قدم باندي د يوه کال

---

[1] وعنه قال : قال رسول الله ﷺ من سلك ... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۳۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ثواب ورکول کیږي او پر هر قدم باندي الله تعالی ﷻ یو ښار په جنت کي ورکوي سهار اوماښام یې مغفرت کیږي او ملائکي شاهدي ورکوي چي دا خلگ د جهنم داور څخه خلاص دي .[1]

طلب دا معنی نه چي ټوله ورځ به دیني سبق وایې بلکه یو لږ وخت چي دیني سبق وایې که حادیث وي که دقرآن کریم ترجمه او که دفقهي کتابونه وي ، مطلب دا چي باید سړی مشغوله وي چي ددغه فضائلو مستحق وگرځي .

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي په شپه کي دیني درس کول تر ټولي شپې تر عبادت افضل دي .[2]

الله تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته د دیني علم مشغله ورنصیب کړي که څه هم لږ وخت وي . آمین.

❁❁❁

---

[1] تفسیر کبیر ج ۱ صـ ۱۹۷.
[2] مشکوة ج ۱ صـ ۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۹﴾ د جماعت دلمانځه فضیلت :

﴿ صَلاَةُ الجُمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلاَةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ دَرَجَةً ﴾[1]

ترجمه : د جماعت لمونځ تر یواځي لمانځه (په ثواب کي) اووه ویشت (۲۷) درجي زیات دی .

لغات : دَرَجَةٌ : جمع یې دَرَجَاتٌ ده او مرتبې ته وایې.

اَلْفَذُّ : یواځي جمع یې افذا ده .

تشریح : دجماعت لمونځ په قول د علامه ابن همام رح او علامه ابن عساکر رح واجب دی ، او دشعائر اسلام څخه دی . په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي څوك پاکي وکړي او مسجد ته روان سي پر هر قدم یې الله تعالی ﷻ یوه نیکي ورکوي او یوه یوه درجه یې لوړیږي او یوه یوه گناه یې معافیږي .[2]

حضرت عمر ﷛ یو سهار پوښتنه وکړه چي فلانکی سړی په لمانځه کي نوو نو خلگو وویل چي هغه ډیر عبادت کوی شاید بیده سوی وي نو حضرت عمر ﷛ و فرمایل

---

[1] عن ابن عمر قال : قال رسول الله ﷺ صلاة الجماعة ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۸۵.

[2] مشکوة ج صـ ۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسهار لمونځ په جماعت تر ټوله شپې تر ولاړي (و عبادت ته) بهتر بولم .[1]

څوك چي دجماعت لمونځ نه كوي په يو حديث شريف كي ذكر دي چي نبي كريم ﷺ ددغسي خلګو دكورو د سوځولو اراده كړې وه .[2]

رئيس المفسرين حضرت عبدالله ابن عباس ﷺ څخه يو چا پوښتنه وكړه چي يو سړى ټوله شپه عبادت كوي د ورځي روژه نيسي ليكن دجماعت لمونځ نه كوي ، حضرت عباس ﷺ وفرمايل چي دا شخص جهنمي دى .[3]

په يو بل حديث شريف كي ذكر دي : كه چا دسهار او ماخستن لمونځ په جماعت وكړى نو دټولي شپې دعبادت ثواب لري .[4]

دجماعت لمونځ پر قول د ابن همام رح واجب ذكر سو ، بېله عذره پريښودل يې ګناه كبيره ده او د آخرت په ورځ پر دغه عمل عقاب سته .

---

[1] مشكوة صـ ٩٧.

[2] مشكوة صـ ٩٥.

[3] البناية ج ٣ صـ ٣٨٥.

[4] مشكوة صـ ٦٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۰﴾ د خیرات او صدقې فضیلت :

﴿ بَادِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَإِنَّ الْبَلاَءَ لاَيَتَخَطَّاهَا ﴾ [1]

ترجمه : د صدقې په ورکولو کې تلوار کوئ بېشکه مصیبت او بلا تر دغه صدقې نسي مخته کیدلای .

لغات : بَادِرُوْا : دباب مفاعله څخه تلوار کول.

يَتَخَطَّاهَا : د باب تفاعل څخه په معنی دتجاوز کول، تېرل .

تشریح : یومالداره شخص چې صاحب نصاب وي زکوة پر فرض دی ، ددې څخه ماسوا زیات مال د الله ﷻ په لاره کښې خرڅولو ته صدقه وایې او په پښتو ژبه کې یې خیرات بولي ، ددغه صدقې فضائل او برکات په احادیثو کې ډیر زیات بیان سوي دي .

په یو حدیث شریف کې ذکر دي چې د خپلو مریضیو علاج په صدقه سره وکړئ ، په یو روایت کې ذکر دي چې صدقه اویا ۷۰ مریضۍ لیرې کوي .

حاصل دا چې صدقه د ډیرو آفتو دلیري کولو لپاره ده .

په یوه حدیث شریف کې ذکر دي چې صدقه د الله ﷻ غضب وژني او بده مرګه انسان ساتي یعني دمرګ په وخت کې د

---

[1] عن علي قال : قال رسول الله ﷺ بادروا ..... الخ . مشکوة صـ ۱۶۷ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان په وسوسو نه اخته کیږي یا په داسي مرض نه اخته کیږي چي بې صبره وي او کفري الفاظ وایې بلکه دغه صدقه یې ساتي .[1]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي سخي سړی الله ﷻ ته نږدې والی لري جنت ته نژدې وي وخلګو ته نژدې یعني محبوب وي حتی چي الله ﷻ ته جاهل سخي تر بخیل عابد محبوب وي .[2]

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي مال په صدقه نه لږیږي او هره ورځ سهار ملائکي دعاء کوي چي یا الله ﷻ خرڅونکي ته یې عوض ورکړې .

صدقه کول یو څو شرطونه لري : (۱) احسان به نه پر اچوي . (۲) ذلیله او خوار به یې نه بولي . (۳) پاك مال به وي . (۴) ښه نیت یعني د الله تعالی درضالپاره به یې ورکوي .

---

[1] التعلیق الفصیح .

[2] مشکوة صـ ۱۶۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۱﴾ د مسجد تعظیم :

﴿ اِذَا رَاَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوْا لَهُ بِالاِيْمَانِ﴾ [1]

ترجمه : کله چي تاسي يو سړی ووينئ چي دمسجد خيرخواهي (خدمت) کوي نو تاسي دهغه سړي دايمان شاهدي ورکړئ (يعني چي ته ايمانداره يې) . بيشکه الله ﷻ فرمايي : (انمايعمر مساجدمن امن بالله واليوم الاخر)

لغات : يَتَعَاهَدُوْا : حفاظت کولو ته وايي، او په باب دافتعال کي مبالغه ده يعني ښه حفاظت کول .

تشريح :ملاعلي قاري رح فرمايي چي د يتعاهد معنی داده چي که چا دمسجد خدمت يابنا کول نو تاسي يې دايمان شاهدي ورکړئ ځکه دا دده دايمان پر ښه والي باندي دلالت کوي او دا يو لويه خوشخبري ده .

په احاديثو او قرآن کريم کي د مساجدو د خدمت او جوړولو په باره کي ډير فضائل ذکر دي .

په يو حديث کي ذکر دي چي که چا دالله ﷻ لپاره مسجد

---

[1] وعن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله ﷺ اذا رايتم... الخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ کړي يعني خپل نوم يې نه پر کښيښودی الله ﷻ به په جنت معظم کي کور ورکړي ، اشاره ده چي داسړی جنتي دی .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي د آخرت په ورځ به اووه کسه دعرش تر سايې لاندي ناست وي او په دغه ورځ بله سايه هم نسته ، يو هغه سړی دی چي دده زړه دمسجد سره تړلی وي چي د لمانځه وخت وي کنه دمسجد خدمت سوی دی کنه وغيره دغه فکر ورسره وي .

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمايې چي : نبي ﷺ په محلو کي د مسجدو دجوړولو حکم وکړی او دا چي مسجد پاکوئ او خوشبويه کوئ يې .

مسجد د مسلمانانو د عبادت کور دی پر هر مسلمان باندي د مسجد خدمت کول، صفايې کول او لمونځ پکښي کول لازم دي ليکن زموږ ځيني خلګ يوائي دلمانځه لپاره را ځي نور يې نه خدمت کوي نه يې جوړيده کوي او نه يې صفايې کوي . دا دايمان ضعف والی دی.

الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمسجد خدمت ورنصيب کړی . آمين.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۲﴾ د قرانکریم فضیلت :

﴿ إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَ يَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه الله تعالی ﷻ ددغه کتاب (قرآنکریم) په ذریعه ځومره قومونه پورته کوي او هم ددغه مبارك کتاب په ذریعه ځومره خلگ کښته کوي .

لغات : يَرْفَعُ : د باب فتح څخه په معنی دپورته کولو.

اَقْوَامًا: جمع دقوم په معنی دجماعت.

يَضَعُ : د باب فتح څخه په معنی دایښودل، لیکن دلته یې مطلب دمرتبې په اعتبار کښته کول دي .

تشريح : مطلب دحدیث مقدس دادی چې که چا د قرآنکریم په احکامو ځان خبر کړئ او عمل یې دخپل استعداد په اندازه په وکړی نو الله تعالی ﷻ یې په دنیا ا و آخرت کي مرتبه او عزت پورته کوي.

په قرآنکریم کي نبي کریم ﷺ ته خطاب دی چي ته مؤمنانو ته وفرمایه چي د الله ﷻ په فضل (قرآنکریم) او رحمت (عمل په قرآنکریم) سره او هم په دغه دوو شیانو به مؤمن خوشحاله کیږي ، ځکه دغه (که دحروفو سموالي وي که

---

[1] و عن عمر بن الخطاب قال : قال رسول الله ﷺ ان الله ..... الخ . مشکوة .

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه هم يو حرف وي يا قرائت يا تلاوت وي) بهتره دي تر هغو شيانو چي تاسي جمع کړي دي .[1] يعني يو حرف دقرآن کريم زده کول تر دنيا او تر هغه ټولو شيانو چي په دنيا کي دي بهتره دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي د قرآن کريم دتلاوت په وخت کي الله تعالى ﷻ د هر حرف د ويلو په بدله کي لس نيکۍ ورکوي او په لمانځه کي پر هر حرف باندي پنځه ويشت نيکۍ ورکوي مګر چي پر صحيح طريقه يې زده کړي او بيا يې ووايي ، اول بايد اودس وکړي او بيا په ګوښه ځاى کي په کراره سره (که په لوړ اواز ويل بل چاته ضرر وي) په ښه غور او فکر سره به يې تلاوت کوي او که يې په معنى پوهيدى نو په معنى کي به يې غور اوفکر کوي .

د قرآنکريم حقوق :

اول: بايد د قرآن کريم حروف په ښه توګه په قرآئت سره هم خپله زده کړو او هم يې خپل اولاد ته ور زده کړو .

دوهم : بايد قرآن کريم په معنى زده کړل سي .

---

[1] سورة يونس آية نمبر ٥٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم : په قرآن کریم باندي باید عمل وکړل سي .

څلورم : قرآنکریم باید نورو مسلمانانو ته ورسول سي .

په پورتني څلورو کارو کښې چي په کوم کار اخته وي په قرآن کریم کي ذکر دی چي په دغه عمل به خوشحاله کیږي نور چي هر څومره مالداري لري په هغه به نه خوشحاله کیږي بلکه ستا فکر خام دی قرآن کریم یې درښیي چي دغه دخوشحالۍ شی دي په قبر او حشر کي به ددغه خوشحالۍ حال درته معلومیږي .

الله ﷻ دي ټولومسلمانانو ته د قرآنکریم سره محبت ورنصیب کړي او دقرآنکریم خدمت ،تلاوت اوعمل کولو توفیق دي ورنصیب کړي ځکه چي اصل شی عمل کول په قرآن کریم دی ، او هره ورځ دقرآنکریم تلاوت کول پکار دي او دتلاوت وروسته به دا دعاء کوي :

(اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِيْنًا وَ فِي الْاٰخِرَةِ شَافِعًا وَ فِي الْقَبْرِ مُؤْنِسًا وَ فِي الْقِيَامَةِ صَاحِبًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُوْرًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيْقًا وَ مِنَ النَّارِ سِتْرًا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۳﴾ د تقوا داره عالم فضیلت :

﴿ اَلاَ اِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ وَ اِنَّ خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ ﴾

ترجمه : خبردار اوسئ بیشکه په بدو خلګو کي بدترین شخص بد عالم دی او په ښو خلګو کي ښه ترین دخلګو ښه (تقوا داره) عالم دی .

تشریح : دعلماء کرامو موجودیت د عوامو په مینځ کي یو نمونه د دین ده که دعالم اخلاق او عادات د شریعت مقدسه موافق وي نو دده اتباع والا به هم ټوله دشریعت مقدسه موافق وي ، او ښه لاره به ورښيي او دی به يې د اصلاح کوښښ کوي . په احادیثو مقدسوو کي دباعمله عالم ډیر فضائل ذکر دي (۱)چي دعالم باعمله لپاره د مځکي او آسمانو ټوله مخلوقات د الله ﷻ څخه مغفرت غواړي ، (۲)اوبیشکه فضیلت دعالم پر عابد باندي په داسي اندازه دی لکه فضیلت چي د سپوږمۍ پر ټولو ستورو باندي دی

(۳)په یو بل حدیث کي ذکر دي چي فضیلت دعالم رباني پر عامو خلګو باندي داسي دی لکه (نبي کریم ﷺ وفرمایل) زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت په تاسو کي پر هغه کمه درجه والا مؤمن باندي دی .[1]

حضرت امام رباني رحمة الله علیه فرمایي چي د دغسي علماؤو د مشوانيي رنگ الله ﷻ د آخرت په ورځ د شهیدانو د وینو سره تلي او د دوئ تول به دروند وي ، او خوب ددغه تقوا داره علماؤو عبادت دی . ددغسي عالم څخه باید څوك دین زده کړي ، احکام او مسائل ځیني و پوښتي او ددغه علماؤو وجود د ټوله عالم لپاره باعث خیر دی ددغسي علماؤو احترام او تعظیم پر ټولو مؤمنانو لازم دی .

ددې خلاف هغه علماء چي تقوا نلري حضرت امام رباني رح فرمایي چي هغه علماء چي دحب دنیا او حب منصب وعزت په بد نما داغ باندي داغ سوي وي که څه هم د دوئ څخه فائدې حاصلي سي مگر دا علم د دوئ په حق کي نافع نه دی .

نن سبا چي په دین کي کمزوري پیدا ده دا ټوله ددغه علماء سوء په وجه ده ځکه چي دوئ په هر نارواه کار کي شرکت کوي لکه عکسونه،فلمونه کتل یا اخیستل یا

---

[1] مشکوة ، کتاب علم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نور اعمال ، خلگو ته بهانه پیداسي چي دغه عالم دی دغسي کوي یا خلگو ته غلطي مسائل وربنیي ، په احادیثو کي ددغه ډول علماؤو سخت رد راغلی دی چي دغه علماء فتنې په عوامو کي پیدا کوي او آخیر به دوئ پخپله په دغه فتنو کي واقع او هلاك سي .

ملا علي قاري رحمه الله فرمایې : جاهل لره دي یو وار هلاکت وي او دغسي عالم لره دي اووه واره هلاکت وي .[1]

او په حدیث شریف کي ذکر دي چي علماء ورثه د انبیاؤو دي لیکن حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رح فرمائې چي علم دوه قسمه دي یو علم اسرار او بل علم احکام ، هغه شخص چي علم اسرار (تزکیه نفس) نه لري هغه وارث د نبي نه وي ځکه چي دنبي څخه دغه دواړه علمه په وراثت کي پاته دي البته دغه عالم ته عالم بالاحکام وایې فقط .[2]

حضرت ملا علي قاري رح فرمایې چي حضرت امام مالك رح فرمایې چي کوم عالم چي صوفي نه وي (تزکیه نفس نه لري) هغه فاسق دی.[3]

---

[1] مرقات ج ۱ صـ ۴۳۱.

[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۲۲۸.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۴۷۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۴﴾ د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده:

﴿ لَاطَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِيْ مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ﴾ [1]

ترجمه : په داسي امورو كي دمخلوق تابعداري جائز نه ده چي د الله ﷻ نافرماني راځي .

لغات : طَاعَةَ : طوعا ، فرمانبرداري ته وايې .

تشريح : د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني كول جائز نه ده مطلب يې دادى چي كه انسان حاكم وي كه غير حاكم چي داسي حكم صادر كړي چي دالله ﷻ دحكم مخالفت راځي نو ددغسي شخص يا حاكم حكم نه منل كيږي .

مسئله : كه يو سړى بل سړى په زور په نارواه باندي مبتلا كړي نو دغه مامور گناه كار نه دى .

حاصل : دا چي په دغه حديث شريف كي يو قانون ذكر سو چي دالله ﷻ حكم غالب دى ، انسان دي دمخلوق د داسي امر چي دالله ﷻ نافرماني پكښې راځي هيڅكله فرمانبرداري نه كوي .

تاسو ته معلومه ده چي خلگ څومره يو تر بله مراعت كوي كه څه د الله ﷻ دحكم مخالفت پكښې راځي .

---

[1] عن النواس بن سمعان قال : قال رسول الله ﷺ لاطاعة ....الخ . مشكوة صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت مولانا جلال الدين رومي رحمة الله عليه فرمايي

(بې وفا ئي دان وفا بارد حق ،
بر حقوق حق ندارد کسي سبق)

چي هغه شخص چي دنورو اتباع کوي په داسي امر کي چي د الله ﷻ نافرماني راځي دا دالله ﷻ سره بې وفايي ده .

الله ﷻ دي هر مسلمان ته په هر کار کي اول د شريعت مقدسه مراعت ور نصيب کړي .

لهذا دغير شرعي آمر مراعت به نه کوي او نه به يې اتباع کوي :

(۱) که دحاکم له طرفه وي اتبارع ناروا ده .

(۲)که دپلار د طرف و زوی ته داسي غير شرعي حکم وي اتباع به يې نه کوي .

(۳) که د زوی مطالبه د پلار څخه وي غير شرعي مراعت به يې نه کوي بلکه مطالبه د اولاد به نه مني بلکه پوهوي به يې چي په دې کي د الله ﷻ ناراضگي راځي .

(۴) همدارنگه يو انډيوال به دبل انډيوال غير شرعي مطالبه نه مني . حق تعالى جل وعلا دي مسلمانانو ته هدايت دطاعت ور په نصيب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۵﴾ ژوند يو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي :

﴿ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ، وَ غِنَائَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ ﴾ [1]

ترجمه : جناب نبي كريم ﷺ يو سړي ته د نصيحت په ډول وفرمايل : چي پنځه شيان تر پنځو شيانو دمخه غنيمت و ګڼه : ځواني ستا تر سپين ږيرتيا دمخه ، صحت ستا تر ناجوړۍ دمخه ، مالداري ستا تر فقر اوافلاس دمخه، فراغت ستا تر اشغال دمخه، او ژوند ستا د مرګ تر مخه .

لغات : اِغْتَنِمْ : د باب افتعال څخه غنيمت ګڼل ، دباب سمع څخه سبقت كول .

شَبَابٌ: ځواني د باب ضرب څخه ځوانيدل .

هَرَم : دباب سمع څخه ډير كمزوره كيدل .

سَقَمْ : د باب سمع څخه ناجوړه كيدل جمع يې سقام ده .

تشريح : صحت تر ناجوړې دمخه لوی نعمت دی ، علماء كرام فرمايي تر ايمان وروسته لوی نعمت صحت دی په ناجوړه بدن نه د دين كار كيږي نه ددنيا نو ددغه نعمت

---

[1] عن عمر بن ميمون الاردي قال: قال رسول الله ﷺ لرجل ... الخ .مشكوة ج ۲ صـ۴۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکر دادی چي باید عبادت په وسي .
غناء د فقر ترمخه : دا هم لوی نعمت دی ټوله مالي عبادت لکه زکوة، خیرات، د دوستانو کومك ،حج، پردیني امورو خرڅ ... داټوله په مال کیږي ددې شکر دادی چي خرڅ کړل سي او دآخرت لپاره ذخیره سي داسي چي انسان فنا سي یا یې مال فنا سي او دقبر لپاره هیڅ ونه کړي .
ژوند د مرگ ترمخه : دا هم یو لوی نعمت دی ، ملا علي قاري رح فرمایې که چیري ناجوړې یا مسکیني وي مگر دی خو ذکر کولای سي دا یو آن پر دغه حال هم دالله ﷻ لوی نعمت دی . [1]
مفسرین فرمایې چي د آخرت په ورځ د انسانانو سترگي خلاصي سي مؤمنان هم حسرت کوي چي کاشکي موږ اعمال ډیر کړي واي ، او گنهکار مؤمنان وایې کاشکي موږ دداغسي عالي مقدس ذات جل جلاله نافرماني نه
واى کړې . البته مکمل اولیاء کرام ددغه حسرته خلاص وي .
الله ﷻ دي موږ اوتاسو ته د ژوند قدرداني رانصیب کړي.
عاقلات وایي : الغمة اذا فقدت عرفت : چي نعمت زائل سي بیا یې قدر معلومیږي . یعني په قبر کي بیا دژند قدرداني ورمعلومیږي .

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۳۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۶﴾ د نیوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي :

﴿ أُمَّتِيْ هٰذِهِ أُمَّةٌ مَرْحُوْمَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا، اَلْفِتَنُ وَالزَّلَازِلُ وَالْقَتْلُ ﴾ [1]

ترجمه : زما دغه امت امت مرحومه دی (یعني رحمت پر دغه امت ډیر دی په سبب دنبي ﷺ چي رحمة للعالمین دی) پر دغه امت باندي په آخرت کي عذاب نسته او په دنیا کي د دوئ عذاب فتني،زلزلې او ناحق قتلونه دی .

لغات : اَلْفِتَنْ : د فتنة جمعه ده مختلفي معناوي لري لکه: امتحان، گناه، عذاب، رسوایې، گمراه کول، گمراه کیدل، ناجوړي وغیره .

تشریح : دا چي په آخرت کي امت مرحومه لره عذاب نسته ددې څخه سخت عذاب یا دائمي عذاب مراد دی ځکه چي په ځینو احادیثو کي پر گناه کبیره باندي د عذاب ذکر دی. یعني چي په شریعت مقدسه باندي عمل ونکړي نو په دنیا کي په مختلفو آفاتو باندي اخته کیږي ددې لپاره چي گناه یې محوه سي او آخرت ته پاته نسي :من یعمل منکم سوء

---

[1] عن ابي موسی قال: قال رسول الله ﷺ امتي ..... الخ . مشکوة ج ۲ ص ۴۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يجزيه ، آية هم پر دغه دلالت کوي ، يا يې گناه کبيره نه وي کړې نور گناه الله ﷻ په مختلفو آفاتو ورمحوه کوي په آخرت کي گناه کبيره والا اشخاصو لره عذاب سته .

حاصل دا چي په دنيا کي عذابونه او تکليفونه مؤمنانو لره رحمت دی که گناهکار وي گناه يې محوه کيږي که نيك وي مرتبه يې پورته کيږي ،په دنيوي تکاليفو باندي بايد مؤمن صبر وکړي او د ډيرو شکاياتو څخه چي خلگو ته يې کوي بايد ځان وساتي ، او دا تکاليف د الله تعالی ﷻ رحمت دي . البته دعاء کولای سي : چي الله پاك ﷻ ته دعاء وکړي چي يا الله ﷻ هدايت راکړې د دنيا ،آخرت او دقبر د تکاليفو څخه مي خلاص کړې ځکه موږ عاجزه يو دصبر طاقت نه لرو هميشه به دغه دعاوي کوو .

حضرت مولانا رومي رح فرمايي : چي عذاب مومنين لره رحمت دئ

في المثل جورت اگر عريان شود
گر جهان گريان بود خندان شود .[1]

---

[1] مثنوي ج ۱ ص ۱۳۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۷﴾ د نیکو اعمالو و طرف ته وړاندي کیدل د ټولو بدبختیو څخه نجات دی :

﴿ بَادِرُوْا بِالأَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ ،يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَ يُمْسِيْ كَافِرًا، وَ يُمْسِيْ مُؤْمِنًا وَ يُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيْعُ دِيْنَهُ بِعَرِضِ الدُّنْيَا﴾ [1]

ترجمه : د اعمال صالحوو په کولو کي تلوار کوئ تر مخه ددې چي فتنې ظهور وکړي (داسي فتنې) لکه د تاریکي شپې د ټوټې په مثل (اثر یې دادی) انسان سهار د ایمان په حال کي راپورته کیږي او ماښام کافر وګرځي ، اوماښام مؤمن وي مګر سهار د کفر په حالت کي راپورته کیږي (او دغه رنګه) خلګ خپل دین د دنیا د لږ سامان په عوض کي خرڅوي .

لغات : بَادِرُوا: باب مفاعله یوتر بله سبقت کول .

قَطْع: مفرد یې قطعة دی ټوټې ته وایې . بِعَرَض : لږ سامان .

تشریح : جناب نبي کریم ﷺ په دغه حدیث مقدسه کي مسلمانانو ته فرمایلي دي چي تاسو داعمال صالحوو په

---

[1] وعن ابي هریرة قال: قال رسول الله ﷺ بادروا..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کي تلوار کوئ ځکه که چیري فتنو ظهور وکړی داسي فتنې لکه د تورې شپې حصې یعني دغه فتنې تر تورې شپې لا زیات ظلمت لري د اصلاح او فساد درك يې نه معلومیږي ، نه سبب دجنګ نه سبب دخلاصوالي معلومیږي په دغسي وخت کي مسلمانان په مختلفو تکالیفو اوتشویشاتو کي وي نه عبادت پر ښه طریقه کولای سي نو دفع ددغه فتنو کولای سي ځکه چي دده داعمالو په وجه پیښه ده .

ملاعلي قاري رح فرمایې زیات قتلونه، یا دیني اختلافات واقع سي په مابین کي دمسلمانانو ، سهار به مؤمن وي ماښام به د بدو اعمالو یا بدو خبرو په وجه کافر وي یاماښام به مؤمن وي او سهار به کافر وي خپل مقدس او باعزته دین د دنیا لپاره خرڅوي ، نو تاسي باید په دغه وخت کي د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړي دخبروڅخه دکفارو او بدو اعمالو څخه ځان وساتئ .

او دا ټوله حالت نن سبا واقع دی ،الله تعالی ﷻ مسلمانانو ته اولا هدایت او بیا حفاظت ورنصیب کړي . آمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۸﴾ قیامت ته نژدې به پر دین عمل کولو والا داسي په تکلیف وي لکه د اور سکروټي چي یې په لاس کي وي :

﴿ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِيْ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ اَلصَّابِرُ فِيْهِمْ عَلٰى دِيْنِهِ كَالْقَابِضُ عَلَى الْجَمْرِ ﴾[1]

ترجمه : نبي کریم ﷺ فرمایلي دي چي پر خلګو باندي به داسي زمانه راسي چي (په دغه زمانه کي به) پر خپل دین باندي صبر کونکی (عمل کونکی) داسي وي لکه سکروټه د اور چي یې په لاس کي اخیستې وي (یعني پر دین عمل کونکی مؤمن به په دغه اندازه په عذاب کي وي).

لغات : اَلْقَابِضُ: د باب ضرب څخه یوشی په لاس باندي نیول.

اَلْجَمَرْ : جمع دجمرة په معنی د سکروټي.

تشریح : ددې حدیث مقدسه مطلب دادی چي نبي کریم ﷺ فرمایي چي په آخره زمانه کي به ناروا وي داسي عامي سي چي خلګ به د دین څخه نفرت کوي د خلګو اعمال نه بلکه عقائد به هم خراب سي لکه مخکي حدیث شریف کي

---

[1] عن انس قال : قال رسول الله ﷺ یاتي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۵۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرو ماهم په دعاووکي یاد لرئ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

۲۰۲۳م ۱۴۴۴ه.ق

اسلامي لار

۱۴۰۲

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library